

KULTÚRA

ROČNÍK XX. – č. 8

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

19. APRÍLA 2017

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Bez Boha chcete viesť a riadiť svet?
Ó jaký záchvat mysle neduživý!
K Bohu iné srdce jako k slnku kvet...
Žitie má to, čo Pán Boh kriesi, živí.
Jeho moc a slávu zem i nebe hlása...
Bez Boha tma je –
a vy na tráve riasa.

Bez Boha?

Neklamte seba, neklamte svoj ľud,
bez Boha sila zvíťazí že ducha.
Moc vlády v sebe prírody má hrud' –
z úst vašich človek veľmi často slúcha.
Príroda však pána
nad sebou má koho?
Boha. V ňom svoj pôvod má
a dobra mnoho.

Vy chcete rúcať ducha Boží hrad?
Nohami chcete šliapať svätú vieru?
Hlásate pokrok vedy jako Boha pád?
Nože, len plňte hriechov mieru!

Konečne váš rováš bude vyplnený
a váš čierny zločin ťažko odsúdený.

Nuž kujte zrady proti Bohu len,
kydajte hany, krátkozrakí páni!

FERKO URBÁNEK

Námaha vaša horúčky je sen,
na piesku vaše stavané sú plány.
Jedno jedinké len Boha sväté slovo
zborí vaše zhubné dielo satanovo.

Nech zlosti vašej zúri búrky hrom,
nechže zem ohňom pekla dýcha,

nech zdutej pýchy vašej spupný strom
v oblohu hviezdnu pňom, konármi pichá:
Boha premôcť síl nemáte –

márna snaha!
Bez Boha je vaša veda fráza nahá.

Bez viery v Boha život sebaklam.
Ľudstvo len viera vedie k láske, k cnosti.
Bez Boha láska zverský pud je, mam...
Viera je matkou pokoja, svornosti.
Národ, ktorý stratil Boha, stratil žitie.
Boh je všetko, v ňom svet,
v ňom i naše bytie.

Pútnik svätovojeťský na rok 1916

Kofko generácií bolo vychovaných k nenávisti voči Slovenskému štátu a Prvej Slovenskej republike, osobitne voči jej prezidentovi! Nič na tom nezmenil ani tzv. pád komunizmu. V 90. rokoch minulého storočia, keď ešte bolo treba maskovať skutočnú podstatu „demokracie“, ešte sem-tam verejnoprávna televízia pripravila dokument o našich exulantoch alebo popredných predstaviteľoch generácie, ktorá sa zaslúžila o vznik samostatnej štátnosti. Dnes, podľa diskurzu v mediálnej sfére, ale i na politickej scéne, sme už opäť ideologicky niekde v o-

Prezident

TEODOR KRIŽKA

semdesiatych rokoch, keď sa smie opäť chváliť Gustáv Husák, no pripomenka prvého prezidenta Mons. Jozefa Tisu, popraveného v zinscenovanom politickom procese, sa zo dňa na deň mení na trestný čin.

Nečudujme sa. November 89, zdá sa, nebol nijakou demokratizačnou revolúciou. Bol to prevrat. Jeho cieľom bolo iba vytrhnúť z područia komunistického ZSSR našu krajinu, ale zároveň jej vnútiť nové mocenské pomery trockistického Bruselu. Mnohí si myslia, že komunizmus je špecifikum Moskvy. Nechápu, že sa kedysi v ZSSR i vo svete zrazili dve marxistické koncepcie: leninsko-trockistická a stalinská. Tá prvá okupovala slobodomurámi rozvrátené Rusko, zavraždila cársku rodinu, vrátila služobníctva a psa, spáchala genocídu ruskej šľachty, duchovenstva a inteligencie s cieľom uskutočniť svetovú revolúciu. Tá druhá sa de facto trockizmus pokúšala zlikvidovať, aj keď nástup Chruščova znamenal ďalší pokus o obnovenie trockistického vnímania hodnôt, resp. zvrátenosti.

V tomto kontexte, ktorý vyvolal reakciu v podobe nemeckého nacizmu, podobne neprijateľného pre slovenské katolícke obyvateľstvo ako trockizmus či stalinizmus, sa náš národ ocitol medzi mlynskými kameňmi. Mleli kamene bezprostredne okolo nás. Nielen Nemecko, ale i Poľsko a Maďarsko.

Preto si iba ťažko predstaviť, kto by s väčším úspechom mohol viesť Slovenskú republiku ako muž takého charakteru a statočnosti, ako bol Mons. Jozef Tiso. Jeho pokoj a rozvahu môže me chápať ako pripravenosť na martýrium. Bol to prezident kontrarevolúcie, teda tisícročnej kresťanskej Európy, odmietania utopického pokrokárstva, ktorým sa prikrýva banditizmus, nie nepodobný na vyčinenie dnešného Islamského štátu, ktorý privodil toľko utrpenia, pučov, prevratov, revolúcií a dvoje svetových vojen, že by to stačilo na dve tisícročia.

Preto treba povedať: Kým bernolákovci a štúrovci nám zachránili jazyk, Hlinka a Tiso nám zachránili dušu. A po tejto duši sa opäť šliapie ako po onuci.

Tož demokraciu bychom již měli, teď ještě nějaké ty demokraty.

Tomáš G. Masaryk

Dňa 29. marca 2017 sa v denníku SME, na „autorskej strane Michala Havrana“, objavil príspevok s nadpisom A teda chcete s nimi diskutovať. A o čom, prosím? V ňom teológ a spisovateľ Michal Havran ohnivo odmieta akýkoľvek dialóg so skupinou „kotlebovcov“. Jeho dôvod? Prekáža mu údajná „pohanská pýcha na zločinecký režim slovenského štátu“. S „fašistami v parlamente“ vraj niet o čom diskutovať. A hneď aj menuje tých najnebezpečnejších „fašistov“: nejaký Čulen..., istá Grausová..., tragický Uhrík..., Mazúrek..., Mizík. Títo občania spáchali ohavný hriech: odmietajú vidieť prezidenta prvej Slovenskej republiky v takom svetle, v akom ho vidí on: „nemeckého kolaboranta, ktorý organizoval transporty a neskôr pustil na desaťtisíce povstalcov cudziu armádu.“ Takéto vystupovanie neslobodno strpieť, a preto Michal Havran navrhuje bez otáľania „rozpustiť a zakázať takúto stranu.“ Podľa neho takéto demokratické opatrenie by nebolo „prejavom zbabelosti, ale dôkazom odhodlania, že republika sa dokáže brániť.“

Akoby som počul rečníť Klementa Gottwalda roku 1948: „Republiku si rozvracet nedáme.“ A potom v mene vyostrojujúceho sa triedneho boja nasledovalo všetko to, čo by dnes chcel Michal Havran: aby bolo dovolené iba to, čo vyhovuje jeho politickému vkusu a záľubám a všetko, čo nie je dovolené, bude zakázané, rozpuštené, zlikvidované. Toto je jeho recept na slobodu a prosperitu krajiny: „Zakázať ich a nedovoliť im založiť novú stranu... Ak vám záleží na slobodnej a prosperujúcej krajine, ktorá nás chráni a chráni seba, tak to urobte!“

Nuž, ak by sme sa mali vrátiť do minulosti, kam nasmeroval vývoj politického života na Slovensku Michal Havran, tak potom radšej: Masaryk, a nie Gottwald! Ten Tomáš G. Masaryk, ktorého naši liberáli uctievali ako svojho patróna a ktorý im odkazuje: „Vý, jeden každý, musíme snéť mínění druhého. Demokracie znamená diskusie!“ Teda nie potláčať, ale diskutovať! A nie s tými, ktorí majú tú istú mienku a to isté presvedčenie ako my. Medzi rovnako zmýšľajúcimi niet potreby o ničom diskutovať. Diskutovať má zmysel s tými, ktorí sú inej mienky. Nevytľáčať ich z politického spoločenstva a priori, nezavrhať diskusie s nimi. O čom diskutovať? Samozrejme o demokracii; aká je a aká by mala byť.

Táto moja odpoveď nechce byť obranou „kotlebovcov“, ani ich volebného programu. Poslancov ĽSNS vôbec nepoznám a proti ich programu mám svoje výhrady. Sú mi tak cudzí alebo blízki, ako mi je cudzí alebo blízky Michal Havran. Ale ako voči zvoleným zástupcom ľudu slušnosť a občianska povinnosť mi prikazuje prejavovať voči nim rešpekt, aký im ich postavenie dáva. A uistujem Michala Havrana, že keby bol v podobnej situácii, keby on bol predmetom takých hrubých útokov a nízkych úderov, urobil by som to,

čo robím teraz.

Ako všetci poslanci Národnej rady Slovenskej republiky aj poslanci ĽSNS majú svoje krstné mená, a tie znejú trochu inak než: nejaký... istá... tragický... Ak si Michal Havran pri písaní svojho článku nevedel na ne spomenúť, ľahko ich mohol nájsť na internete. Stačilo by vygooglovať „Poslanci NR SR“. V demokracii platí, že v parlamente sú všetci poslanci rovnocenní a hlas poslancov ĽSNS má rovnakú váhu a platnosť ako hlas každého iného poslanca. A rovnako sa treba správať voči nim aj mimo parlamentu, vo verejnom živote, na stránkach novín. Znevažovať ich, obchádzať, bojkotovať a urážať je to isté ako urážať tých 209 779 voličov, ktorí za nich v marci 2016 hlasovali. Opäť a opäť im vyčítať „nevzdelanosť“ alebo „hlúposť“, to sa vzťahuje aj na tých, čo za nich hlasovali. Implicitne sa im hovorí, že oni sú hlúpejší a nevzdelanejší než poslanci, ktorých zvolili. To je veľmi nechutné a vo svojich dôsledkoch politicky nebezpečné podceňovanie inteligencie a mentálnych schopností voličov.

V októbri minulého roku kandidátka Hillary Clintonová sa vyslovila, že polovička podporovateľov jej protikandidáta sú „poľutovaniahodní úbožiaci“ (You know..., you could put half of Trump's supporters into what I call the basket of deplorables). O mesiac neskoršie, v novembri 2016, vypomstilo sa jej to tak, že v zápelení o najmocnejšiu a najvplyvnejšiu pozíciu na zeme guli skončila na druhom – čiže na poslednom – mieste. Už táto jednoduchá

súvislosť by mohla krotiť Michala Havrana a jeho priateľov v redakciách „mienkotvorných“ denníkov, aby sa ovládali vo svojich kontraproduktívnych výbuchoch rozhorčenia.

Blížija sa župné voľby. Ak nepodpadnú podľa predstáv a očakávania Michala Havrana s ním spríbuznených mienkotvorcov, už vopred možno predpovedať, aká bude ich reakcia. Zase si to odnesú tí tvrdohlaví voliči, ktorí odmietajú riadiť sa pokynmi týchto vševediacich mudrcov. Lebo vojny, krízy, pohromy a všetky politické a sociálne problémy na svete jestvujú len preto, že voliči nehlasovali, ako im kázali oni, že vlády nepočúvali ich radodajné reči a neprijímali ich skvelé a osvedčené riešenia.

Tragédiou týchto predavačov nového poriadku je však to, že dnes už nemajú monopol informácií, že sa už nemôžu cítiť ako šuster, ktorý je na jarmoku sám. Ľudia nie sú odkázaní len na ich výlevy v tlači a na ich relácie v rozhlase a televízii. Dnes sú každému ľahko prístupné aj tzv. sociálne médiá na internete. Občania môžu porovnávať, môžu rozlišovať a na základe toho si vytvoriť vlastnú mienku. A našou povinnosťou je rešpektovať a veľkoryso prijať vôľu ľudu vyjadrenú slobodným rozhodnutím vo všeobecných voľbách. Lebo o tomto je demokracia.

„Nechápete, že podstatou ich doktríny je práve to, že ľudia sa nemusia hanbiť za nič zlé, čo robia, že z teologického pohľadu má ich náboženstvo najbližšie k postmodernému satanizmu“ – tak vraví

teológ Michal Havran, keď odhaľuje doktrínu a náboženstvo „kotlebovcov.“ Nuž, toto nie je teológia, ba ani demagógia, ale – „z teologického pohľadu“ – tupé pokrytectvo. Má niekto morálne právo súdiť a odsudzovať náboženstvo svojho spoluhratu, keď on sám tak očividne porušuje druhé najväčšie prikázanie, t. j. milovať bližného ako seba samého? Miluje Michal Havran Antona Čulena, Milana Mazúrka, Natáliu Grausovú, Milana Uhríka, Stanislava Mizíka ako seba samého? A či vôbec miluje Autora tohto prikázania? Lebo – aby som parafrázoval slová Sv. Písma – ako môže milovať Boha, ktorého nevidí, keď nemiluje bližného, ktorého vidí?

Hlavným dôvodom, ktorý ma podnietil, aby som písal tieto riadky je pomýlený postoj Michala Havrana k prvej Slovenskej republike, k jej prezidentovi a k všetkému, čo sa v tých osudných rokoch dialo. Priam fyzicky ma bolí, keď čítam jeho výroky o „zločineckom režime slovenského štátu“, o „nemeckom kolaborantovi Tisovi, ktorý organizoval transporty“, a o ďalších podobných pokleskoch, ktorých sme sa dopustili a ktoré nás budú ťažiť až do skončenia sveta. Tieto neopodstatnené obvinenia, ktorými biľaguje prvú Slovenskú republiku od prvej chvíle, čo sa rozhodol podeliť sa svojimi názormi s verejnosťou, mi vždy zvykli pokaziť náladu. Prečo sa niektorí ľudia správajú, akoby mali v žilách namiesto krvi žľč a v hrudi namiesto srdca kus ľadu? Prečo nemajú pre svoj národ aspoň toľko úcty a porozumenia, ako majú pre iný národ alebo

Prošba k priaznivcom Kultúry

Veľmi pekne ďakujeme,
že viacerí z vás
reagovali na prosbu redakcie
a podporili vydávanie
nášho časopisu Kultúra.
Prosíme, aby ste nepoľavovali
v ušľachtilom úsilí
a prispeli svojím príspevkom
na číslo účtu vydavateľa Kultúry
v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

inú skupinu? Prečo svoj súcit a sympatie k príslušníkom iného národa musia dokazovať ponižovaním a osočovaním vlastného národa? V takých chvíľach som si uľahčoval popevkom z pokladnice slovenského folklóru, ktorý mi ešte aj po 80 rokoch zostáva v pamäti:

*Nekrákaj, nekrákaj,
ty čierne havraňa,
dost' sa nakrákajú
mrcha ľudia na mňa!*

Tentoraz by som však nechcel dusiť súkromný žiaľ v sebe, ale chcem zájsť trochu ďalej. Chcel by som apelovať na zdravý rozum Michala Havrana, na jeho nepopierateľný talent, na jeho spisovateľskú pohotovosť a zručnosť a na jeho dlh voči národu, ktorého synom je on i ja. Obaja sa zhodneme v tom, že Slovenský štát nebol dokonalý. Ale jestvuje na svete štát, ktorý spĺňa všetky kritéria ideálnej demokracie? Nezazlievajte a neprekínajte našich otcov a predkov, že sa im hneď na prvý raz nepodarilo vybudovať v strednej Európe Utópiu. Uznajme im, že Slovenský štát mohol byť len taký, aká bola Európa, v ktorej vznikol a jestvoval. Ani my sme si nemohli vybrať deň, v ktorom sme sa narodili, či osoby, ktoré pri našom príchode na svet asistovali. A tak bolo aj so Slovenskom (a koniec-koncov aj s ostatnými štátmi sveta). Prišiel náš čas a – Pán Boh zaplať! – tu sme!

Práve v týchto dňoch som čítal, že Litva, ktorá je rozlohou menšia než Slovensko a nemá celkom ani 3 milióny obyvateľov, pripravuje oslavy 100. výročia vyhlásenia štátnej nezávislosti. Stalo sa tak 16. februára 1918, počas prvej svetovej vojny, v čase, keď pripravoval tzv. Brest-litovský mier medzi Leninovým Ruskom a Wilhelmovým Nemeckom. Územie Litvy bolo vtedy okupované nemeckým vojskom, lebo ešte stále prebiehala prvá svetová vojna. V nej

imperialistické Nemecko bojovalo proti demokratickým štátom Dohody, proti Francúzsku, Veľkej Británii, Taliansku, Spojeným štátom. Samostatnosť Litvy bola vyhlásená s nemeckou podporou a s nemeckým súhlasom. Pomery boli také chaotické, že sa dokonca stratila aj listina o vyhlásení nezávislosti. V týchto dňoch ju však prof. Liudas Mazyliis – po ôsmich mesiacoch sústavného vyhľadávania – našiel v nemeckých archívoch. Správu prijal celý národ s jasaním. Prezidentka Dalia Grybauskaitėová povedala: „Teraz máme najlepší darček, najlepší pamätník k nášmu výročiu.“ Litovský veľvyslanec v Nemecku Deividas Matulionis s neskrývanou hrdosťou dodáva: „Našli sme náš rodný list.“

Hľa, príklad, ako sa sebavedomý národ stavia ku kľúčovým udalostiam svojich dejín. Nijaké ospravedlnenia ani lamentácie, že sa to stalo pod nemeckou okupáciou, za pomoci štátu, ktorý sa nachádzal vo vojnovom stave s demokratickými veľmocami. Nijaké výčitky osobám, ktoré uplatnili právo národa na sebaurčenie, keď prišla príhodná chvíľa.

Takto je to aj inde: Česko-Slovensko by nebolo vzniklo v 1918 bez priamej pomoci Francúzska a Británie a nebolo by bývalo obnovené v roku 1945 bez blahosklonnosti Jozefa V. Stalina. Spojené štáty (momentálne „náš vzor“!) vo svojom boji za nezávislosť neváhali žiadať a prijať pomoc toho najautokratickejšieho štátu v Európe, predrevolučného Francúzska, Izrael ďakuje za svoj vznik Sovietskemu zväzu atď. Len Slovensko má nezbedných synov, ktorí škodoradostne vyťahujú druhoradé detaily a nafukujú ich do odstrašujúcich rozmerov, aby zoškľivili svojim rodákom, čo všade inde na zeme guli je národom sväté. Tu ozaj platí, že horší je Poturčenec od Turka, horší maďarón od Maďara, horší čechoslovák od Čecha, horší

zbeh od nepriateľa... Alebo ako to obrazne zachycuje ľudová múdrosť zaznamenaná A. P. Zátureckým vo svojich Slovenských prisloviach, porekadlách a úsloviach (Praha 1896, s. 116): Taký vták sa hnuší, čo do vlastného hniezda trúsi.

A potom je tu ten tragický osud slovenských židov a Tisova rola v ňom. Tu naši Poturčenci v poslednej dobe prekonávajú samých seba. Keď to človek sleduje, musí nevdojak položiť otázku, či tu ide o plytké vedomosti, či o prízemnú zlomyseľnosť, alebo oboje? Nedávno sa mi dostala do rúk kniha nemeckého historika Thomasa Kaufmanna Luther's Jews (OUP, London 2017). Autor sa v nej zaoberá aj pálčivou otázkou: či reformátor Martin Luther, autor traktátu O židoch a ich lžiach, bol „otcom holokaustu“, alebo či treba hodnotiť jeho postoje k židom ako typický jav jeho doby. Martin Luther vo svojom traktáte Von den Juden und ihren Lügen (1543) odporúča totiž takéto opatrenia voči židom: ich synagógy a knihy treba spáliť, ich pobožnosti zakázať, ich príbytky zničiť. Obviňuje ich, že otravujú studne, kradnú a vraždia kresťanské deti a pod.

Ako je známe, nacisti boli natoľko presvedčení, že oni idú iba v šľapajách Martina Luthera, že na povojnovom Medzinárodnom súde (International Military Tribunal) v Norimberku, kde boli súdení poprední nacistickí vojnoví zločinci, jeden z obžalovaných, známy židobijec Julius Streicher, vyhlásil: „Namiesto mňa by tu na lavici obžalovaných mal sedieť Dr. Martin Luther“. Thomas Kaufmann cituje aj biskupa luteránskej cirkvi v Durýnsku, Martina Sasse, ktorý vítal židovský pogrom (známy pod meno Kristallnacht) slovami: „Dňa 10. novembra 1938, na Lutherove narodeniny, horia synagógy v Nemecku... V túto hodinu musíme

počúvať na hlas muža, ktorý ako nemecký prorok... vystríhal svoj národ pred židmi.“

Keby som chcel byť takým selektívnym historikom, zaujatým publicistom, alebo módnym politológom, akí dnes píšu do dennej tlače alebo vystupujú v rozhlase a televízii, mohol by som s odvolaním sa na dielo renomovaného autora dokazovať, že Luther bol otcom holokaustu a s poukazom na nemeckého biskupa tvrdiť, že luteráni majú antisemitizmus zakódovaný v génoch.

Súčasná doba musí však pristupovať k týmto prejavom antisemitizmu metódou modernej historickej vedy. Lutherov postoj je poľutovaniahodnou skutočnosťou, ale neslobodno ho vyhodnocovať kritériami dneška. Treba ho vidieť v správnom kontexte: Luther bol dieťaťom svojej doby a jeho postoj bol taký, aký bol všeobecný postoj cirkevných i svetských autorít voči židom v tom čase. Ani biskup Sasse by dnes nepovedal, čo vyšlo z jeho úst pred 80 rokmi. Pred 70-80 rokmi ani biskup Martin Sasse, ani prezident Jozef Tiso, ani pápež Pius XII. nevedeli to, čo dnes vieme my. Nesúdme ich (aby sme potom ani my neboli súdení) a keď už máme hodnotiť ich skutky, buďme opatrní v našich súdoch a hlavne nebuďme sudcom, porotou a katom v jednej osobe!

Nebudem tieto moje slová dokladať historickým rozborom okolností, za akých došlo k deportáciám, ani štatistickým prehľadom, koľko ľudí zahynulo, koľko prežilo kruté vojnové roky. Len by som chcel vyzvať historikov, publicistov, spisovateľov a najmä všetkých tých kaprálov, čo sú po bitke múdrejší, ako bol poľný maršal pred bitkou, aby spravili jeden myšlienkový experiment. Nikomu sa nemusia s tým zdôveriť a nikto ich nebude kontrolovať, iba vlastné svedomie:

Nech si dôkladne a poctivo preštudujú politickú a spoločenskú situáciu, ktorá na Slovensku v rokoch vojny bola. Nech si predstavia, že za týchto okolností sú zvolení za prezidenta Slovenskej republiky. V tejto zodpovednej funkcii im pripadne riešiť vážne a bezprecedentné problémy, ktoré sa v tých ťažkých časoch vynorili. Riešia ich v rámci vašich možností (pretože politika je umenie možného!) a podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia. Výsledky nie sú vždy podľa očakávania. Nikdy úmyselne nevykonali nič zlého, ale niekedy bolo ponad ich sily zabrániť zlu. Úprimne sa snažili, aby Slovensko prekonalo vojnové roky s tými najmenšími stratami na životoch a materiálnych hodnotách. No napriek tomu tisíce občanov bolo deportovaných a zahynulo táboroch smrti, ďalšie tisíce zahynuli v občianskej vojne, v masových hrobách, mnohé mestá a dediny boli vypálené a celé regióny boli spustošené.

Po tejto poctivo vykonanej analýze nech si položia len jednu otázku: Kedy a kde by konali inak, ako konal Dr. Jozef Tiso a tak zachránili viacej životov, predišli väčším škodám, zabránili väčšej tragédii, než sa podarilo jemu? Ak myslia, že majú realistickú, presvedčivú a dokumentárne doloženú alternatívu, nech ju predložia. Spoločne ju preskúmame a ak majú pravdu, ja verejne odvolám všetko a ospravedlním sa za všetko, čo som doteraz napísal. Ale ak budem môcť ich argumenty vyvrátiť, nech mi záväzne prisľúbia, že od tejto chvíle až do smrti si uložia pokánie trvalého mlčania.

Ak T. G. Masaryk má pravdu a demokracia je naozaj diskusia, tak diskutujme.

Je o čom.

FRANTIŠEK VNUK

Štvrtok 17-ho apríla 1947 bolo vyhlásené v správcovskej kancelárii doktorovi Tisovi, že jeho žiadosť o milosť bola zamietnutá. Uďajne Tiso vyronil slzy. My (to jest obyvatelia ošetrovne), sme sa o tom, že bude poprava, dozvedeli v štvrtok pred obedom od jedného zamestnanca väznice. Tento deň (to jest 17-ho apríla vo štvrtok) pre nás z ošetrovne nebola prechádzka. Dozorkyňa slečna A...a prišla do predsiene pred ordinačkou plakať. Vo štvrtok cez deň prijímal odsúdený viaceré návštevy. Sám som videl, ako jeden z návštevníkov, dr. Karol Murín, prišiel s niekoľkými osobami autom pred väznicu. Tiso prijal aj svoju sestru (myslím Turčekovú) a švagra a údajne bol pred ním kľudný.

Zmocnila sa ma stiesnená nálada, išlo mi to na nervy. Večer obloky ošetrovne ako vždy boli otvorené a naraz, keď sme už ležali na posteliach, počuli sme výkriky, ale nerozumeli sme, čo sa kričí a vôbec sme tejto záležitosti nevenovali pozornosť. Naraz prišiel do ošetrovne hlavný dozorca Kamenár (ktorý dlhší čas bol v hárešte, lebo nevinne bol odsúdený pre podozrenie z vraždy, potom ale vyšla najavo jeho nevinnosť a stal sa potom dozorcom väzňov) s jedným dozorcom väzňov a spýtal sa, že kto

MIKULÁŠ PRUŽINSKÝ

Udalosti vo väznici

Krajského súdu v Bratislave dňa 17. a 18. apríla 1947, zaznamenané očitým svedkom

z nás vykrikuje, pravda, sme mu odpovedali, že nik. Potom vysvitlo, že prof. dr. Š...k, ktorý tú noc nemienil spať v ošetrovni, vykrikoval z jedného obloka asi toto: „Ľudia, zajtra ráno popraví doktora Jozefa Tisu, prezidenta Slovenskej republiky“, a to ustavične opakoval. Doniesli patričného do ošetrovne a potom zase von. Medzi dozorným personálom bolo badať preto istú nervozitu, lebo behom noci prišli ešte do ošetrovne hlavný dozorca Mišurec a komunistický starosta obce Devínska Nová Ves, hlavný dozorca Michalík, napomínajúc nás po priateľsky, aby sme boli ticho. Ináč v noci veru nik z nás nespál dobre. Voľakto z izbových kamarátov povedal, že vraj bývalý ev. biskup dr. Samo Osuský letel do Prahy pre milosť.

Prišlo ráno 18.-ho apríla, piatok. Z oblokov okolitých činžiakov ľudia sa dívali, že čo bude. Moji kamaráti hovorili, že údajne kat býva v činžia naproti a je zamestnancom Stollwerckovej továrne. I z obloka

mi ukazovali muža nízkej postavy, dost' tlstého, že to by mal byť kat. Tieto dáta som si nevedel overiť.

A niekoľko slov o šibenici. Šibenica, ktorá sa nachádza pod oblokom záchodu ošetrovne (miestnosť č. 336) a je hneď za ňou – paralelne s vonkajšou stenou ošetrovne – vysoký múraný plot tak, že vzdialenosť medzi stenou väznice a týmto plotom je malá, je iná (to jest šibenica) ako si to obyčajne šibenicu predstavujeme. Obyčajne šibenica predstavuje sa buď to, ako pozostávajúca z dvoch do zeme zasadených stĺpov, ktoré sú hore spojené vodorovným trámom, v ktorom je hák, alebo pozostávajúcím len z jedného stĺpa, do zeme zasadeného, s ramenom pod pravým uhlom (90°), na ktorom je hák pre povraz. Táto šibenica, na ktorú Tisu obesili, pozostáva len z jedného, do zeme nasadeného stĺpu, ktorý je natretý žltouhnedou farbou (ockesom) a vo vyšnej polovici v samom stĺpe je kladka, na ktorú príde štránok. Úďajne predtým bola

šibenica starej módy, ale pri jednej poprave spadol štránok, a preto zaviedli šibenicu tejto podoby, ako som opísal. Kat pri poprave mal dvoch pomocníkov. Izboví kamaráti stále sa pozerali z oblokov. Jeden poznamenal, že už sa schádza komissia. Prišli k poprave aj dvaja obhajcovia Tisu, dr. Martin Grečo a dr. Žabkay. Smrteľný výrok údajne neprečítal prokurátor, ale prisediaci Národného súdu Benada. Toto čítanie som počul, ale bez toho, že by som bol jednotlivé slová rozpoznal. Ja som nemal k tomu nervy, aby som sa na to všetko pozeral, ležal som na posteli až do odvezenia mŕtvol. Tiso nesledoval zvyk niektorých na smrť odsúdených, ktorí pred popravou niečo prehovorili. Tiso nepovedal nič. Pri šibenici sa modlil jeden kapucín dlho pokrľaciačky oblečený do rochetty (súperpelície). Dlho zostalo mŕtve telo na šibenici. Potom sa sňalo, ale tiež dlho zostalo na popravišti. Truhlu dovezli do väznice ešte pred popravou. Medzi 10-ou a 11-ou hodi-

nou prišli traja civili a jeden z N.B. k odvezeniu mŕtveho tela na nákladnom autiaku číslo 4002. Mŕtvoľa bola na nákladnom autiaku prikrytá jeho prikryvkou (dekou) i s kobercom tak, že kto nebol zasvätený do veci, ani nevedel, čo je na tom nákladnom autiaku. Tento nákladný autiak (i s mŕtvym telom) videla jedna skupina väzňov, ktorá išla na prechádzku.

Mnohí si mysleli, že mŕtveho Tisu spálili buď v Brne, alebo v Moravskej Ostrave. Ale z hodnoverného prameňa som počul, že ho pochovali v tichosti (teda mŕtve telo nebolo vydané rodine) na cintoríne Sv. Martina v Bratislave a číslo hrobu je osemnásťtisíc a niekoľko. Dľa časopisu „Čas“ Tiso bol pochovaný dľa obradov r. k. cirkvi. Raňajky v ten deň – ako je to zvyklé v deň popravy – doniesli nám neskoršie. Na druhý alebo tretí deň boly NB-isti okolo väznice späť stiahnutí a v tomto ohľade nastal stav, aký bol pred 2. 12. 1946.

Smutne zneli zvony nášho Slovenska 18. apríla 1947, keď za bolestných slz jeho rodofubov odpre-vádzali do večnosti po násilnej smrti nášho vodcu, ochrancu, obrancu a drahého otca Dr. Jozefa Tisu, prvého prezidenta Slovenského štátu. Zdalo sa, že ak tie slzy prestanú tiecť, ostanú naň dlho spomienky tých rodofubov, ktorí sledovali jeho boje, zápasy za Boha a národ, no žiaľ v posledných dňoch, keď sa títo rodofubovia mali osvedčiť, či skutočne pamätajú naň, sme sa stali svedkami, ako sa i na nich splnilo staré porekadlo: zide z očí, zide z mysle, a to, žiaľ u takých, ktorí aspoň štipku skúsili s ním krutosť náboženskej, národnej a vôbec ľudskej neslobody. Z nich totiž sa viacerí pripojili k tým, čo vyhlásili mučeníka za Boha a národ Dr. Jozefa Tisu za vojnového zločínca.

Ozaj bol takým? Pravda je taká: Prvý deň jeho nástupu 14. marca 1939 na kreslo Svätoplukovo, ako vodcu nášho národa a nasledujúce roky jeho vládnutia, ako prvej hlavy Slovenského štátu po Svätoplukovi svedčia o jeho rozšafnosti a múdrosti vo vedení národa, ktorý si ho zvolil za svojho vodcu. Túto jeho rozšafnosť potvrdil na súde jeho najdôstojnejší arcibiskup Dr. Karol Kmeťko slovami: „To je môj najlepší kňaz“.

A Svätý Otec blahej pamäti Pius XII. mu napísal po jeho zvolení za prezidenta Slovenského štátu:

„Milému synovi, osvietenému i ctihodnému mužovi, prezidentovi Slovenskej republiky pápež Pius XII.

Dozvedeli sme sa v úradnom oznámení z predošlého mesiaca, že si bol zvolený za prezidenta Slovenskej republiky, a že si tento úrad už aj slávnostne začal. Za túto správu patričnú Ti vzdávame vďaku a prosíme od Boha, aby Tvojmu národu, Nám zaiste veľmi milému, opravdivému blahobytu a šťastiu udeliť ráčil. V tom samom liste prejavenej Tvoj chválitebný úmysel, že po vykonaní toho úradu chceš nerušene zachovať a stále prehlbovať jestvujúce už vzťahy, veľmi schvaľujeme, keď sľubujeme z duše, že pri uskutočňovaní tejto veci Naše úsilie nebude chýbať. Zatiaľ ako záruku nebeských darov apoštolské požehnanie radi v Pánu udeľujeme.

Dané v Ríme u sv. Petra, dňa 5. decembra 1939 v prvom roku Nášho pontifikátu.“

Pán prezident v duchu tohto želania Pia pp XII. viedol svoj národ vo veľmi ťažkých rokoch jeho života. Tento štát pod jeho vedením bol oázou pokoja, tolerantnosti, blahobytu. Za celý čas svojho prezidentstva pán prezident nepodpisal žiaden rozsudok smrti. Zatiaľ čo nevinný pán prezident bol komunistami umučený ako vojnový zločínec, červení vrahovia podľa Čiernej knihy komunizmu majú na svedomí zavraždených 100 miliónov triednych nepriateľov, teraz zväčša svetom vládnú.

Tak to bolo aj s ich počiatocnými nacistickými spojencami, vrahmi 25 miliónov odporcov. Podobne aj u nás, kde podľa archívu ministerstva spravodlivosti a konfederácie politických väzňov bolo perzekuovaných, odsúdených, väznených a popravených do 200 000 ľudí. Medzi nimi robotníci, roľníci, vzdelanci, lekári, kňazi, rehoľníci, ... Taká je ľudská spravodlivosť a neprestane byť takou, dokiaľ Boh nebude základom spravodlivosti.

Podľa svedectva bývalého prezidenta Husáka bol Slovenský štát v Európe najsociálnejším štátnym zriadením. Stabilitu a hmotný duchovný rast tejto Slovenskej republiky garantoval jej prezident svojou rozvahou, prezieravosťou i smeľosťou. 26 štátov ju uznalo. Ešte pre jej vyhlásením Tiso 13. marca 1939 docielil v Berlíne, že Slovensko nebolo rozdelené medzi susedov, ako bolo plánované. To by bola bývala najhoršia katastrofa pre slovenský národ.

Takisto v roku 1940, keď Nemci chceli zo Slovenskej republiky urobiť protektorát, zas to bol Tiso, ktorý za návštevy u Hitlera v Salzburgu 28. júla 1940 docielil, že Slovenská republika zostala až do konca vojny. Tiso bol osobnosť, ktorá si vynútila rešpekt aj v Berlíne. Povstalecké

akcie neboli vinou pána prezidenta. Zodpovednosť za ne majú tí, čo silou-mocou chceli koleso dejín zastaviť, najmä prezident Beneš, nepriateľ Dr. Tisu, lebo Tiso odhalil jeho členstvo v slobodomurárskej lóži v Bratislave a bol jeho odporcom v jeho túžbe Slovensko počechoslováčiť. On bol aj dušou nešťastného povstania, ktoré narobilo na státisíce korún hmotných škôd a mnohé tisíce ľudských životov pochovalo do matky zeme. Ono zlikvidovalo samostatnosť Slovenského štátu a zruinovalo celé Slovensko.

To, čo pod vedením pána prezidenta Dr. Jozefa Tisu sa nazhromaždilo, obrátilo sa v trosky. Preto povedal istý ruský dôstojník, keď videl tú spúšť: ... Prešiel som mnohé svety, štáty, ale takých hlúpych, akými sú Slováci, som nevidel, ktorí by boli zruinovali svoj ťažko na-

dobudnutý štát. Nemožno z toho spáleniska obviňovať prezidenta Tisu, že napríklad sa nepripojil ku povstalcem. A tak bolo aj keď šlo o židovskú otázku, urobil, čo mohol urobiť, aby zachránil čo sa dalo. Veľmoci si nevedeli dať rady s ňou, ba ani Sv. Otec Pius XII., čo teda mohol urobiť viac ako urobil, v strede ohniska pán prezident Tiso? Preto aj tie hlášky o pánu prezidentovi do Vatikánu ľudmi, ktorí boli veľmi ďaleko od ohniska, ak vôbec také boli, nemohli mať veľkú cenu, lebo prichádzali len ako sa vraví, spoza plota.

O židovských transportoch a o postoji pána prezidenta Dr. Tisu k nim napísal MUDr. Gabriel Hoffman, konvertita zo židovstva, tieto odvážne pravdy: Opakujem, nikto nedokázal zvládnuť propagandu ako Hitler. Nielen svetová verejnosť, ani

Židia do posledných dní nezapochybovali o chystaných pracovných táboroch v oblasti východného Poľska.

Tu mali žiť a pracovať na vlastnom samosprávnom území. Napriek tomu sa prezident Tiso zasadil možnosť udeľovania výnimiek z nariadeného odsunu mimo Slovenska. Proti silnej Tukovej skupine to bol významný politický úspech. Udeľených 25 000 výnimiek, so zámerom netrhania väzieb osôb židovského pôvodu so Slovenskom, bolo opovázlivosťou voči celosvetovo obávanéj mocnosti. Taktiež množstvo poskrývaných Židov v pivniciach Slovákov pri benevolentnom prizeraní vládnej moci, hovorí samo za seba.

Máme dôkazy, že priamo delegácia židovských rabínov žiadala arcibiskupa Kmeťku, ako cirkevného

VIKTOR TRSTENSKÝ, pápežský prelát

Dr. Jozef Tiso, vojnový zločinec?

nadriadeného Dr. J. Tisu, aby len zotrval vo funkcii. Lebo jedine on dokáže vzdorovať Hitlerovi. Túto žiadosť prišli v roku 1943 predniesť Dr. Frieder z Nového Mesta nad Váhom, hlavný rabin Slovenska pán Unger a Dr. Schweiger z Nitry. Môže to potvrdiť ďalší žijúci človek na Slovensku. I list najdôstojnejšieho biskupa Vojtašáka vláde zachránil veľa Židov.

Len človek neznalý situácie v roku 1944 môže odsudzovať prezidenta pre významenie nemeckých vojakov po potlačení povstania v Banskej Bystrici. Veď minimálne rok predtým bolo takmer každému jasné, že Hitler vojnu prehrá a čakalo sa na čoskorú vojenskú porážku.

Rozhľadní ľudia o tom ani nediskutovali, len o stave kedy. A s týmto vedomím sa prezident oboťoval a vykonal pre seba potupnú akciu. Vedomie, že mu to o niekoľko mesiacov prísijú ako zradu, muselo byť jasné nielen jemu, ale aj menej politicky aktívnymi ľuďmi.

V momentálnej situácii však za to dosiahol zastavenie deportácie asi 20 000 slovenských vojakov do pracovných táborov v Nemecku. Druhý úspech bolo omilostenie 300 slovenských rukojemníkov určených na smrť a konečné odvolanie leteckého rozkazu na bombardovanie Banskej Bystrice, Martina, Zvolena a Brezna nemeckým letectvom, ako trest za povstanie.

Napriek vnútornej historickej

nepravde, akceptovanej aj v zahraničí, ktorá pokračuje aj v súčasnosti, treba veriť v zdravý rozum. Susedom Maďarom nevyčíta nik 600 000 vykántrených Židov. Alebo Čechom 130 000. Ako to, že ani Horthy v Maďarsku ani Hácha v Čechách neboli vyhlásení za vojnových zločincov? Dôvod: Neboli to kňazi!

Prečo veľmoci nedali príučne Stalinovi a Hitlerovi, keď títo „hrdinovia“ urobili 23. augusta 1939 v Moskve dohodu, že si budú vzájomne pomáhať? I to bola ochrana prenasledovaných Židov, keď Amerika zatvorila brány svojho kapitálu pred chudobnými Židmi, mala ich však otvorené pred bohatými Židmi? Túto správu priniesli noviny v posledných dňoch.

O fašizme pána prezidenta Dr. J. Tisu smelo možno povedať, že bol veľmi múdry i hlboko katolícky veriaci kňaz, aby sa čo len dotýkal takých prevrátených ideológií ako je fašizmus, nacizmus. Potvrdzujú to aj jeho osobné kvality, ktoré hovoria jasnou rečou, aký to bol muž. Bol vzorom kresťanského štátnika, verný služobník prirodzeného práva, tvorca sociálnych reforiem, obranca viery, ochranca kresťanstva pred náporom ateistického komunizmu ... atď. Stal sa obeťou komunizmu a benešovského čechoslovakizmu i nepričiteľnej nenávisti protikňazských a proticirkevných elementov doma i v zahraničí. Takto sa vyjadril u mňa jeden zahraničný slovenský pracov-

ník: Tiso nebol obesený za to, že bol prezidentom, ale jedine preto, že bol kňazom a obrancom svojho národa.

Sám to krásne vyjadril vo svojom predsmrtnom duchovnom odkaze:

„V duchu tejto obety, ktorú prinášam, odkazujem Slovenskému národu, aby bol svorný a jednotný v sledovaní veľkej zásady: Za Boha a národ vždy, všade a v každom ohľade. Je to nielen jednoznačný zmysel slovenských dejín, ale aj výslovný príkaz boží, ktorý ako prirodzený zákon On stvoril, a do národa a každého príslušníka vstúpil.

Tomuto zákonu slúžil som celý život a preto považujem za mučeníkov obrancov kresťanstva proti bolševizmu, ktorého sa musí národ nielen v duchu svojho kresťanského charakteru, ale aj v záujme svojej ďalšej budúcnosti chrániť.

Ako si prosím od Vás, aby ste si v modlitbách svojich spomínali na mňa, tak sľubujem že i ja budem za Vás prosiť vševládneho Boha, aby národu slovenskému a jeho životnej borbe za Boha a národ žehnal, aby národ slovenský bol vždy verným a oddaným synom Cirkvi Kristovej.“

Toto povedal 18. apríla 1947 o tretej hodine rannej.

Pán prezident Dr. Tiso si teda zasluluje všeobecný obdiv, úctu, lásku a tak večnú slávu v spoločenstve vyvolených, lebo bol komunistickými súdmi umučený za vernosť Bohu, Cirkvi i národu.

Z vernosti Pravde

Čo je slnko pre život zmyselný, to je pravda pre život duševný.

Bez slnka vymrel by život na zemi. Nech nevydá slnko svojich teplých lúčov, a zo sveta, z tejto krásne rozkvitnutej záhrady stal by sa v tom okamihu cintorín. Slnko je tak potrebné životu, že bez neho niet života ani v začiatku ani v zotrvaní. A predsa... Jak ťažko sa musí mnohokrát prebýjať to prepotrebné slnko, aby svoje blahorodné lúče svetla poskytnúť mohlo! Ťažké,

Pod prapórom slovenskej ľudovej strany s nápisom: Za tú našu autonómiu bojujeme boj ťažký a krutý! Bojujeme boj pravdy slovenského národa so všetkými atribútmi boja za pravdu. Boj tento nosí v sebe jedine podmienky života národa slovenského a predsa ako ťažko ide ten boj. Ako slnko si musí ťažko prerážať cestu k zemi, tak si musí raziť cestu i autonómia Slovenska. Stavajú sa jej prekážky umelé i mimovoľné: bojuje proti nám brat i

JOZEF TISO

Pravda zvíťazí... Alejuja

tmavé mrákavy sú to, čo mu prekážajú; inokedy zasa rozličné výpary zo zeme sú to, čo sa mu v cestu stavajú, po veľkých priemyslových a železničných strediskách zasa dym je to, čo ktorý cez celé dni neprepustí svetla. A kto by vedel vypočítat tých rôznych umelých prekážok, ktoré sa mu ľuďmi v cestu stavajú, aby nepôsobilo tak, akoby malo. A prečo? Nerozumnosť, predpojatosť, nevnímanosť a zlosť sú obyčajnou príčinou, prečo sa prekáža slnko k životu potrebnému.

Ako je to so slnkom, tak je to i s pravdou. Pravda je slnkom života duševného: dodáva mu svetla, teploty oduševnenia a sily vytrvanlivosti. Pravda obyčajne tak mohutne zachytí duše ľudské, že nevedia sa jej protivit'. Niekedy ihneď na prvý pohľad, niekedy ale musí si cestu raziť. A tu sa tiež aké ťažkosti stavajú do cesty pravde! Koľké boje musí pravda podujat', kým zaujme miesto svoje v dušiach ľudí a započne dielo svoje v správe duší. No, konečne sa vďaka dožije víťazstva a s uspokojením sa môže ujať práce svojej, riadenia to duší, ktorá práca jedine len pravde prináleží.

Toto sa učíme z dejín boja pravdy s tmou... Veľkonočné sviatky sú nám tiež len dokladom tvrdenia tohto.

Pravda Kristova pre život ľudský prirodzený a nadprirodzený tak potrebná ako samo slnko, či nemusela prejsť cez túto cestu? Či pravda Kristova nemusela zápasit' s prekážkami mimovoľnými, ktoré mu pripravovala predpojatosť židovská, pokazenosť ľudská a nevnímanosť z hmotárstva židovského vyrastnutá? Či sa pravde Kristovej nestavali do cesty prekážky umelé tými, čo na čele ľudu židovského stáli a o svoju moc a slávu sa obávali? Pravda Kristova musela skutku veľké a ťažké boje prebojovať! V boji tomto museli za pravdu tú ťažké obety prinášať: Obety Kristove za 33 rokov, obety apoštolov, obety Panny Márie, ba obeť samého Božstva na zemi neuznaného. Počas boja tohto koľké trpkosti musel podstúpiť každý bojovník za pravdu tú, v prvom rade však koľko musel podstúpiť sám Kristus! Koľké rany a čiastočné porážky musel pretrpieť, a to vtedy, keď videl, že ako odpadajú od Neho prívrženci, ba ešte i z generálneho štábu, z radov apoštolských rekrutujú sa nestáli zbabelci, ba i sám zradca... A tento ťažký boj končí sa potom naoko úplnou porážkou: Kristus pohanený zomiera na kríži... Tupo sa ozýva z Kalvárie: Dokonané je, akoby to znelo: Všetko je stratené! Apoštolí rozprchnutí, niekoľko verných pod krížom zarmútených. A predsa: Pravda zvíťazí!... Prišla Veľkonočná nedeľa a ozval sa radosný hlas: Vstal z mŕtvych, nebojte sa! Alleluja!

vlastná krv; jeden z nevedomosti, nevediac chápať význam autonómie, iní zasa zo žiarlivosti, obávajúc sa o svoju moc, o svoju nadvládu a o svoje výhody. Kto by nevidel, že bojujeme boj krutý: koľké obety vyžaduje od nás! Koľkí tratia úrad, koľkí svoj chlieb, koľkí svoju slobodu, koľkí svoje dobré meno! Kto by to vedel vypočítat', že koľkým strpčuje boj tento život, deň i noc; koľkým zapríčinil boj tento boľasť nadmiernu, vidiac zbabelosť mnohých, vidiac, ako sa klátia ba odpadnú mnohí, ba keď musí vidieť, že vyskytujú sa i zradcovia, a to ešte v samom generálnom štábe... A čo na toto všetko? Zúfať? Zložiť zbraň? Poddať šiju a držať chrbát, aby s nami už robili, čo chcú?!

Pravda zvíťazí – nebojte sa!

Pravda slovenského národa je s nami, to nám nik nemôže poprieť, a dejiny nás to učia, že pravda, hoci aj utláčaná, prenasledovaná a zaznávaná, predsa len zvíťazí! Najslávnejší moment dejín týchto, víťazstvo pravdy Kristovej takmer úplne zničenej a ukrižovanej, potvrdzuje nás v tomto. Povzbudíme sa týmto poučením a vytrvavme v boji až do konečného víťazstva! Rany, porážky, sklamanie a obety nech sú nám sladké vo svetle tohto poučenia, pretože istí sme si toho, že sa to nestrať. Veríme, že príde čas víťazstva, zasvitne deň, keď i národ slovenský bude spievať z celej duše: Alleluja!

Potvrdzuje nás v tomto presvedčení i príklad života ľudského. Syn, hoci je i zákonitým dedičom majetku otcovho, dotiaľ, kým je maloletý, nemá práva do majetku, keď ale odraсте, čo sa ten otec ako bol tomu protivil, aby majetok z rúk svojich vypustil, predsa len nahliadne, odovzdá mu správu majetku, lebo však už je dospelý. I národ náš je v takomto položení. Právo na svoju krajinu, na svoj majetok, na svoju správu má neodškriepiteľne. Uzmanie práva tohto a odovzdanie moci v autonómii môže meškať, ale prísť musí, lebo však národ dospelý nemôže vždy zostať pod panstvom cudzím.

A tak víťazstvo autonómie je požiadavkou nielen železnej nutnosti, akou víťazí vždy a všade pravda, ale je i požiadavkou prirodzeného vývinu národa v dospelosť!

Preto veríme, že zvíťazíme! Mrákavy prejdú, boje prestanú, ťažkosti sa odpracujú, a to právo slovenskej pravdy víťazne pozdvihne potom hlavu svoju, aby sa započal nový život po Slovenskej krajine!

Nebojte sa – zvíťazíme! Alleluja!

Slovák týždenník, r. 5, 1924, č. 16 a, str. 1

Svedectvo

generálmajora Jána Šavela

Ako sa za Slovenského štátu na Slovensku zachádzalo so zostrelými americkými a anglickými letcami, ktorí boli nepriatelia Nemeckej ríše. Ja, dolupodpísaný generálmajor Ján Šavel, vojak a I. dôstojník slovenskej armády za Slovenského štátu, posledný generál československej armády, narodený 12. októbra 1912 v Spišskom Štiavniku, týmto

PREHLASUJEM:

Dňa 10. marca 1939 Praha chcela odobrať Slovákom podpísanú autonómiu. Český generál Homola vojensky obsadil celé Slovensko a odzbrojil Slovenskú armádu. Aj ja som bol vtedy medzi uväznenými dôstojníkmi na nariadenie generála Homolu. Medzinárodné udalosti dopomohli Slovákom, že 14. marca 1939 Slovenský snem odhlasoval samostatnosť Slovenskej republiky, lebo Slovensko chceli obsadiť na juhu Maďari a na severe Poliaci.

V roku 1940 pri reorganizovaní slovenskej armády som na čas slúžil u vojska pracovného zboru. V tom čase ministrom národnej obrany bol generál Čatloš, jeho prvým zástupcom bol náčelník štábu generálpulkovník Talský a druhým náčelníkom štábu bol generál Borský, ktorý bol Žid. Aj môj zástupca (adjunkt) Weis bol Žid.

V roku 1944 bolo na Slovensku zostrelých 36 anglo-amerických letcov. Pán prezident Dr. Jozef Tiso dal zriadiť pre týchto amerických a anglických letcov „zajatecký tábor“ v Griňave, aby ich chránil

pred Nemcami. Nebol to zajatecký tábor, ale skôr prázdninový tábor, lebo zostrelení letci skoro úplnú slobodu. Tábor nebol ohraničený ostnatým drôtom, ani strážnymi vežami s guľometmi, ako iné zajatecké tábory.

Ja som bol veliteľom tohoto tábora a na rozkaz pána prezidenta Dr. J. Tisu bol som zodpovedný za ochranu a bezpečnosť týchto zajatých (skôr chránených) letcov. Chodili sme so zajatými letcami na kúpalisko. Zajatci mohli mať svoje priateľky. Títo zajatci boli pozývaní aj s priateľkami do vinárskych pivníc v Modre, alebo v Pezinku. Pozývali nás predstavitelia a funkcionári štátnych úradov, niektorí starostovia miest, medzi inými aj pán Ing. Samko Michalka. Ja som mal povinnosť ako slovenský dôstojník a zodpovedný tohoto tábora všade chodiť s týmito zajatými letcami.

Mali sme povinnosť pravidelne posilať na ministerstvo národnej obrany, ako i na Medzinárodný červený kríž do Ženevy, do Švajčiarska, hlásenie o zajatcoch, vyšetrovacie a zatýkacie protokoly, stravovacie jedálne lístky, ako aj strážne pravidlá tábora. Predsedkyňa Slovenského červeného kríža, pani Murínová navštevovala tábor skoro každý deň. Takto boli chránení zostrelení americkí a anglickí letci pred Nemcami s plným súhlasom prezidenta Tisu a ministerstva slovenskej národnej obrany.

Jedného dňa mi plukovník Surový z Pezinka oznámil, že ne-

meckí vojaci prišli likvidovať anglo-americký Zajatecký tábor v Griňave s tankami Tiger. Ako veliteľ tábora dostal som znovu rozkaz od samého pána prezidenta Dr. Jozefa Tisu, aby som ihneď odviezol anglo-amerických zajatých letcov do bezpečia na letisko Tri duby pri Sliači - Zvolen. To som ihneď urobil na rozkaz pána prezidenta Tisu. Z letiska Tri duby ich odviezli anglo-americké lietadlá do Talianska, a tak boli títo zostrelení letci všetci zachránení pred Nemcami. Medzi zostrelými letcami bol aj americký Slovák Ferko Tomeš, ktorý bol poverený odovzdať zajatcov svojim veliteľom.

Keby bol slovenský prezident Dr. J. Tiso kolaboroval s Hitlerom a s Nemeckou ríšou, nebol by chránil anglo-amerických letcov, ktorí prišli bombardovať Nemecko, ba i Bratislavu. Pretože ich nevydal, naopak, ich ochraňoval, a dal ich odviesť do bezpečia, to je dôkazom, že prezident Tiso nebol nacistom, ani fašistom, ani Hitlerovým kolaborantom, takisto aj Slovenské ministerstvo národnej obrany a iné slovenské ministerstvá neboli ani fašistické, ani nacistické, keď chránili nepriateľských zajatcov, lebo všetci vedeli o tomto tábore.

Nakoniec prehlasujem a potvrdzujem, že za Slovenského štátu na Slovensku bol skutočný raj a bola skoro úplná sloboda. Ešte aj s nepriateľskými zajatcami sa veľmi slušne zachádzalo, čo neexistovalo cez vojnu v žiadnom inom štáte.

Generálmajor JÁN ŠAVEL
Poprad

Osemnásty apríl 1947 pod Makytou

Bol to dlhý, pochmúrny a nešťastný deň. Rodil sa pomaly. Slnko ani nevyšlo, tavelo sa v ťažkých mliečnych hmlách. Posledné zvyšky snehu sa roztápali a cicerky kalných vôd sa hnali jarkami zo svahov kopaníc dolu do rieky.

Zem bola spitá.

O jedenástej predpoludním uderil zvon. Umieračik. Dvadsaťjeden raz zakvílil. Potom sa odmlčal. O dvanástej sa znova rozziaril a pridali sa k nemu ďalšie tri, čo zvolávali ľud do chrámu.

Hodiny prestali tikať.

Čas sa zastavil.

Čas stál.

Čas bol vbitý v hlbokých hmlách.

A zvony neprestajne zvučali a hory prestali šumieť a vtáctvo nevydalo hlasu v tom dni, lebo slnko nevyšlo a čas visel medzi podnebí a nebom.

Pod Beňadzinom pri potoku ležal mokrý piest a škopok hábov.

Pod Medníkom na holomnici trčalo k stropu dvanásť vybitých a rozčesaných snopov ovsu a v stredu štvoro opustených cepov.

Pod Kýčerou bol vŕatý obušok v bukovine nehybná pílka visela na ostrvci starého smreka.

Pod Macášom v kameňolome hrdzavelo sedem oceľových klinov vkladých v bokoch širokého skaliska.

Na bačovisku nad Kňážnou kypel z kořy na ubitú zem vykysnutý žitný chlieb.

V Hajnušove bol vyrazený z brázdy pluh a z tretiny rozpáraná roľa zívala v svety ako zabudnutý poľný cintorín.

Ľud s pátričkami sa hrnul pred bohostánok. Ženy v čiernom a chlapi v sivých huňách. Ženy v čiernom pošli do Bytče a chlapi v huňách do Bánoviec. Na pohreb.

V Bánovciach zem neprijala pána Váhu a Tatier.

V Bytči nevymerali meter širokú, dva metre dlhú a dva a pol metra hlbokú jamu pre telo vládcu Karpát a Torysy.

Ženy s vytopenými zrakmi sa zastavili pred chalupou, čo mala číslo jedna. A chalupa ich prijala. Pod hradou, čo držala poval, stál višňový stôl. Na stene kríž a pod ním jedna z mladších sestier. Povstala a hľadela s vykúpanými očami na ženy smútku a ženy hľadeli na ňu.

Svet mlčal.

Svet sa nehýbal.

Len pátričky sa zhovárali s krížom.

Len kríž žil.

A zaliate nemé zraky sa upierali naň.

A lúčil sa deň s nocou a odobierala sa noc od dňa, v ktorom slnko nevyšlo, i pobrali sa ženy žiaľu na vlak, čo ich mal zviest' pod Makytu. Na stanicu prihnal rýchlik z Bratislavy. Vystúpila z neho staručká belovlasá pani. I zhromaždili sa pri nej ženy z hôr a hľadeli do jej suchých očí a ona ich utešovala, a ona riekla:

Neplačte ženičky, bola to vôľa Božia.

Neplačte, bola to vôľa Božia.

I vrátili sa ženy v čiernom do hôr.

Pod Beňadzin.

Pod Kýčerou.

Pod Medník.

Pod Macášov.

Pod Kňážnu.

Pod Hajnušov.

A odovzdali odkaz ľudu:

Neplačte, bola to vôľa Božia.

Bola to vôľa Božia.

A zvony sa kolísali za tri dni a tri noci.

A zvony bili tri noci a tri dni.

A zvony plakali, lebo to bola vôľa Božia.

A čas sa pohol.

A on ožil, žije v nás, bude žiť vo všetkých budúcich pokoleniach slovenských. A inciálky jeho mena budú na veky vekov vryté v cimery troch kopcov a dvojitého kríža, lebo taká je vôľa ľudu jeho.

Lebo taká je vôľa Božia!

TOMÁŠ JOZEF VETEŠKA

Len pátričky sa zhovárali s krížom

Prezident mučeník

18. apríla 1947

Túto báseň napísal, rozmnožil
a v bratislavských uliciach
na obloky domov nalepil
neznámy slovenský študent
v deň popravy mučeníka J. Tisu

Zaspal si otče, dobrú noc.
Ty k výšinám si vystúpil
kam nesiaha už diabla moc.
Krvou si národ slovenský vykúpil
a tvoja ruka je chladná už
ani srdce už netlčie
oči a ústa – mlčia.

Hviezdy ti utkali korunu za noci
vesmír Ťa pobozkal s úsmevom svetla,
anjeli skrášlili cestu ti hviezdami
a duša ľahútko k nebesiam vzlietla.

Tichučko modlí sa národ tvoj nad ránom,
tichučko slzy lícami padajú.
Odplatu chystáme ukrutným tyranom,
na hlavu príšerné kliatby im sadajú.
Vražda nech táto mozgy im žerie,
v srdciach nech spoznajú, čo je páľa,
plúcami ničivý plameň nech sála,
na čiernu nech stranu života

kocky zvrátia sa a padajú,
nech červy ich žerú,
srdcia nech kamenné besy im berú,
smútok nech prašivé kosti im drví,
v temnote ducha aj tak sú prví.

Bože môj, odpusť nám pomsty tie slová...
Odvčera je to len modlitba nová,
zvery nás učili takému kašľu,
to spôsob Šujana, Daxnera, Rašlu,
oni nám nenávisť do srdca vtlačili,
keď meno národa potupne zvláčili,
/a keď národ Tvoj bôľom zomiera./

Bože môj, nebudem viac takto vravieť,
takúto nenechal Tiso nám závet'.
Právo – to necháme výlučne Tebe,
my hlavy zdvihneme a verní sebe
pôjdeme dopredu, k výšinám, k hviezdám,
tak jak nám on kázal, keď naším cestám
dodával života, svetla a sily,
a teraz on, prezident náš milý
sníva už večný sen o šťastí slovenského ľudu...
Dokedy siroty, Otče, plakať budú?
A tvoja ruka je chladná už,
ani srdce už netlčie,
len hviezdy ohňom blčia...

Ved' ony – hviezdy – utkali ti slávu z rubínov,
vesmír Ťa pobozkal s úsmevom svetla,
anjeli vystlali cestu ti z vavrínov
a duša ľahútko k nebesiam vzlietla.

JÚLIUS HOMOLA

Slovenská modlitba

Smutné zvony pod Tatrami kvília.
Na kolená, ľudia, valí sa mútna chvíľa!
Bolesťou sa chvejú vzopnuté dlane,
zúfalé modlitby naše nevinné zbrane.
Kričať či plakať? Všetko márne je,
už našej slobode chystajú galeje.
V okovách Slovensko, prezident i vláda,
v Bratislave, v Prahe dymí podlá zrada.
Národ päste zvierá a žalostne reptá:
na slobodu pusťte nášho prezidenta!
V Žiline, v Piešťanoch, Nitre, na Pohroní
burácajú srdcia, náš ľud protest roní.
Lež práva Slovákov na Slovensku niet,
na našu pravdu striehne guľomet.

Vy krutí zbojníci, nie vám ľúto krvi?!
Božia spravodlivosť vašu pomstu zdrví.
V očiach slané slzy, v dušiach horký bôľ,
tak nám náš malý štát k srdcu prirástol.
Bože náš, pomôž nám, krivda nás zaveje!
Tyranov zavrát' a vdýchni nádeje.
(Kremnica, marec 1947)

Nad hrobom prezidenta Dr. Jozefa Tisu

Obesili kati kňaza a mučeníka,
hrdinu zavraždili podliaci.
Duša nám vzlyká, aj srdce nám vzlyká,
bráňme si našu pravdu, bratia Slováci!
Plač zvonov v súmraku dní kvíli a stená,
ohavná pohana mučí nás ako mor.
Nie, nedajme sa vrahom zgniaviť na kolená,
v hrudi a ústach vzpína sa mocný vzdor.
V smutnom zástupe komu duša nechveje sa?
Snáď zláme nás ťarcha slz, žiaľ a náreky?
Ach opríme slovenskú biedu o nebesá,
jediná nádej náš Boh naveky.
My všetci spolu, všetci verne spolu.
Okovy zlobám rozlám, dobrý Boží Duch.
Zločincom nedajme sa ubiť, ani bôľu,
vyhodme ich na ostrý tatranský vzduch.
Zaťaté päste pália ako plameň.
Protesty, búrte krv mestám a dedinám!
Nad otvoreným hrobom vernosť prisaháme
Bohu a národum to je sväté nám.
(Kremnica, jar 1947)

Báseň uverejnili tajný študentský časopis *Nástup* v lete 1947.
Časopis vydávali študenti
Hviezdoslavovho krúžku gymnázia
v Nových Zámkoch pod vedením
vdp. Dr. Všeľada Gajdoša, profesora na gymnáziu.
Šírili ho potom študenti po celom Slovensku. Časopis mal
kresťanský a národný obsah.
Maturant Ladislav Javorský bol
výkonným spolupracovníkom pána profesora. Československá
komunistická polícia v septembri 1947 uväznila viac ako 170
študentov a ich spolupracovníkov. Bola to už druhá veľká vlna
odporu a zatýkania v roku 1947.
Prvá vlna odporu proti nastupujúcemu komunistickému
bezpráviu sa uskutočnila v apríli 1947 po hanebnej poprave
prezidenta prvej SR Dr. Jozefa Tisa.

Predtucha

Študenti pred zatknutím

Čo duša večer v tichu vyprosieva,
prchá ako letmý sen za svtania,
a keď aj žije v srdci deva,
jej oči už nerania.

(1947)

Priezračné noci dnes nás budia,
vzvedač mesiac nad domcami dediny,
žmurkajú oči hviezd ako ľudia
so znameniami tajnými.

Chveje sa naša mladosť biela,
v tíšine dní a noci výhražnej,
tieň nástrahy nás obostiera
a strach úzkosť z nej.

Zlovestné mračná Slovensko strašia,
škrtí nás temné tušenie.
Aká dozrie budúcnosť naša?
Akú zlotu nám priženie?

Tak bdiem tu sám a duša sama
típane v podivnom dojatí.
Pros Boha, drahá mama, mama,
nech nás zlý víchor neschváti.

August 1947
publikované v *Plameni*
(časopis SSV, september 1947)

Polícia v septembri 1947 zatkla cca 170 študentov,
najmä zo stredných škôl v Nových Zámkoch,
Žiliny, Kremnice, Banskej Štiavnici atď.

Vyšetrovala viac ako 700 občanov.
Zo Strednej lesníckej školy v Banskej Štiavnici
odvliekli a uväznil 14 študentov z maturitného ročníka.
Pätnásť unikol. Sedem rokov sa potom ukrýval
v rodnom kraji na Horehroní.

Objavil sa až po smrti Stalina a Gottwalda v roku 1953.
Ako študenti svojou činnosťou sme prejavili ostrý odpor
proti nastupujúcemu režimu komunistického bezprávia,
útlaku, protináboženského boja, diktatúry.

V nasledujúcich mesiacoch i rokoch
sme podstúpili mnoho utrpenia vo väzeniach,
táboroch nútených prác či v exile.
Rovnako naše rodiny.

Roky československého komunistického režimu
a násilia pripomína terajším študentom
a profesorom aj pamätná tabuľa inštalovaná
v spomenutej škole v Banskej Štiavnici.

Napriek drsným príkorm sme ostali verní vznešeným
myšlienkam kresťanstva, občianskej a národnej slobody,
obetavosti pre dobro, pravdu, spravodlivosť.

Ďakujeme Bohu za jeho vzácny dar – samostatný štát.
Chceme ho chrániť a budovať v duchu zmierenia
a spolupráce všetkých občanov.

V pevnej jednote pre dobré dielo.

Na duchovnom základe kresťanského učenia,
verní dedičstvu svätých Cyrila a Metoda
i našich obetavých národovcov!

Vzruch okolo pamätnej tabule na budove Bánovského učiteľského ústavu nasvedčuje, že pohyb na vnútropolitickú scénu Slovenska sa nezastavil voľbami; ešte skrýva v sebe veľa otázok.

Dalo sa čakať skoro s matematickou istotou, že kauza „Slovenská republika a jej popravený prezident“ sa jedného dňa vráti na našu vnútropolitickú scénu. Teraz naraz tu je a sotva ju bude možné zo scény odstrániť. Nedomyšlené a podráždené vyhlásenie federálnej vlády v pléne federálneho zhromaždenia z 20. júla a slovenské reakcie naň naznačujú, že kauza Dr. Tiso nadobúda novú aktuálnosť a dimenziu. V tomto novom vývine má slovenská verejnosť, najmä mladá slovenská generácia, právo sa konečne dozvedieť pravdu o druhej, doteraz zatajovanej a falšovanej strane mince „Slovenská republika a Dr. Tiso“. A je povinnosťou tých, ktorí tú druhú stranu mince poznali, vydať o nej svoje svedectvo.

Vo vedomí tejto povinnosti chceme sa pokúsiť zhrnúť vlastné pozorovania o Slovenskom štáte a Dr. Tisovi, ako som ich už uviedol v nesčíselných rozhovoroch na medzinárodnom poli, najmä s činiteľmi amerických politických miest, a napokon na početných zhromaždeniach našej študujúcej mládeže, na predvolebných mítingoch, v televíznych a rozhlasových rozhovoroch, od chvíle, čo som po 42 rokoch vyhnanstva opäť vstúpil na slovenskú pôdu.

SLOVENSKÁ REPUBLIKA 1939 – 1945

Je historickou skutočnosťou, že:

a) Slovenská republika vznikla nielen ako dôsledok Hitlerovej intervencie, ale aj ako zavŕšenie politického rozkladu I. ČSR a dozretia politickej vôle slovenského národa;

b) že vznikla legálne na pôde platnej ústavy ČSR;

c) že Slováci ňou dokázali, že si vedia svoje veci, najmä v politike a ekonomike viesť sami;

d) že Slovenská republika získala diplomatické uznanie ako plnoprávny subjekt medzinárodných vzťahov;

e) že myšlienka politickej svojbytnosti a štátnosti prenikla do politického vedomia všetkých Slovákov.

Je tu však taktiež historickou skutočnosťou, že Slovenská republika mala okrem pozitív aj svoje negatíva. Z nich, povedľa autoritatívneho systému vlády, najväčším negatívom boli deportácie skoro 60 000 slovenských židov do nacistického Nemecka. Za ne nesú spoluzodpovednosť politické orgány Slovenskej republiky – snem, štátna rada, vláda, prezident, ktorú sotva možno vylúčiť poukazom, že Slovensko bolo počas vojny pod dozorom a tlakom tretej ríše, že slovenská vláda nevedela o Hitlerovom zločinnom pláne vyvraždiť židov, že prezident dával výnimky, a že, keď sa vláda dozvedela, čo sa s deportovanými židmi deje, usilovala sa ďalšie transporty zastaviť. Politika deportácií bola v rozpore nielen s prirodzeným právom a všeobecne záväzným mravným kódexom, s tradičnými zásadami kresťanského učenia, ale i so zmýšľaním, s mravným a demokratickým založením samotného slovenského

národa. Deportácie pociťujeme ešte i dnes – napriek dnes všeobecne prijímanej téze o neplatnosti teórie kolektívnej viny – ako našu národnú hanbu, ako škvrnu na slovenskom mene, čím trpí najmä naša mladá generácia. Ten problém je tu ešte i po 45-tich rokoch stále živý. Očividne sme ho dosiaľ nezvládli ani my, Slováci. A nezvládneme ho, ak sa nepozrieme skutočnosti do tváre, ak ju neakceptujeme v celej jej nahote a tvrdomi, a ak neurobíme, čo treba, aby sme od našich židovských spolurodákov dosiahli zastupiteľsky v mene ich mŕtvych odpustenie a zmierenie.

Žiada sa preto, aby terajšia Slovenská republika, ako nástupnícky štát po Slovenskej republike z roku 1939 – 1945 urobila všetko, čo treba, aby zmazala zo slovenského mena škvrnu, ktorú na ňom

musíme byť obetnými baránkami? Nie je to príliš kruté a nespravodlivé? Najmä keď je evidentne dokázané, že slovenská vláda naozaj nevedela o zločinnom zámere Nemcov vyvraždiť deportovaných židov?“

3) Podstatná časť rozsudku proti Dr. Tisovi sa opierala o tvrdenie, že rozbil I. Československú republiku a vyhlásil Slovenský štát. Táto časť obžaloby bola právno-politickou fikciou. Československo zmrzali a tým prakticky rozbili štyri popredné Európske mocnosti mníchovským a viedenským verdiktom z jesene 1938, a Slovensko, na jar 1939, vtedy už autonómne, vyhlásilo svoju samostatnosť legálne, t. j. v súlade s právomocou, ktorá prislúchala slovenskému snemu v zmysle platných ústavných zákonov vtedajšej ČSR.

Navyše na Slovenskú republiku

v príčinnom slede politicky nadviazal Košický vládny program z roku 1945, Slovenská socialistická republika z 1968 a napokon Slovenská republika, ktorá vzišla z júnových volieb 1990. Tieto udalosti dodatočne ipso facto politicky rehabilitovali postup Dr. Tisu a vyhlásenie Slovenskej republiky z marca 1939. Ich pôvodcovia v zmysle logiky Dr. Beneša a zákona na ochranu republiky z roku 1923 mali byť takisto postavení pred Národný súd. Výrok predsedu slovenskej vlády Mečiara, že Tisova rehabilitácia neprichádza do úvahy, nemá politickú relevanciu. Oslobodiť Tisu spod spomenutej časti obžaloby zostáva pre revízy súd už len formálnou právnou záležitosťou deklaratórnej povahy.

4) Otázka právnej spoluzodpovednosti Dr. Tisu za deportácie

slovenských židov si vyžaduje dôkladný prieskum a revíziu procesu pred nezávislým trestným súdom. Politický či formálno-právny aspekt tejto spoluzodpovednosti však stratí na relevancii, keď slovenská vláda dosiahne zmierenie so slovenskými židmi, ktorí prežili holocaust a nadviaže diplomatické vzťahy s Izraelom. I citová stránka tohto problému prestane byť akútnou. Morálny aspekt Tisovej spoluzodpovednosti za deportácie patrí výlučne jeho svedomiu a jeho nadriadenej cirkevnej vrchnosti.

Pri posudzovaní „kauzy Dr. Tiso“ sú dôležité aj nasledujúce skutočnosti:

1) Prevziať zodpovednosť za vedenie štátu v medzinárodne neobvyčajne ťažkej a zložitej situácii vyžadovalo osobitnú odvahu a duševnú silu. Dr. Tiso bol statočný

Len pravda nás oslobodí

Svedectvo o Slovenskom štáte a Dr. Tisovi z roku 1990

zanechali deportácie židov.

In concreto:

a) aby utvorila komisiu historikov, právnikov, sociológov a politológov, ktorá objektívne preskúma problém deportácií,

b) aby nasledovne za tým istým účelom bola vytvorená zmiešaná slovensko-židovská komisia,

c) aby slovenská vláda vyslovila v mene slovenského národa ľútosť nad deportáciami, a aby sa ospravedlnila tým slovenským židom, ktorí prežili holocaust, a navrhla im zmierenie,

d) aby nadviazala s Izraelom diplomatické, kultúrne a hospodárske vzťahy a spoluprácu.

KAUZA DR. TISO

V otázke procesu a popravy Dr. Tisu sa žiada uviesť nasledujúce fakty:

1) Dr. Tisu nesúdil normálny trestný súd, ale politický Národný súd, ktorý ako nástroj politickej retribúcie nesledoval právo a spravodlivosť, ale politickú pomstu a tým spochybnil ako materiálnu, tak právnu stránku procesu. Rozsudok bol stanovený ešte prv, ako sa proces začal.

2) Dr. Tiso sa na spojeneckú listinu vojnových zločincov dostal (ak tam vôbec je) na žiadosť vtedajšieho prezidenta ČSR Beneša a stal sa takto obeťou jeho pomsty. (Mnohí slovenskí ľudia sa pýtajú: „A čo Maďari, ktorí vyviezli vyše pol milióna židov? A iní? A čo Česi, ktorí tiež vyviezli vyše stopäťdesiat tisíc židov, a bezprostredne po tom, čo skončili vojnové akcie, zavraždili dvestopäťdesiat tisíc sudetských Nemcov – civilov, ich ženy a deti? A čo Angličania, ktorí násilím skoncentrovali a vydali na istú smrť Stalinovi na šesťdesiat tisíc Ukrajincov a Kozákov? A čo masakre Francúzov v ich kolóniách? A čo Američania vo Vietname? Nie sú to neľudskosti, ktoré patria pred medzinárodný súd? Prečo sa len od nás Slovákov žiada, aby sme sa kajali? Prečo práve my

Prezident Dr. Jozef Tiso a Alexander Mach pred súdom

človek a bezúhonný kňaz. Bol mimoriadne populárny medzi slovenským ľudom, osobitne medzi mladou generáciou. Každý víkend chodil autom do svojej farnosti, Bánoviec nad Bebravou a tam po bohoslužbách prijímal žiadosti a sťažnosti svojich (a nielen svojich) farníkov. Samotní vtedajší predstavitelia židov na Slovensku chodili za ním a prosili ho, aby neodstúpil, ale ostal vo funkcii prezidenta. Na tridsaťtisíc slovenských židov zachránil pred deportáciou tzv. prezidentskou výnimkou. V povolaných kruhoch som sa dozvedel, že keď posádka piešťanského letiska odletela na povstalecké územie a pridala sa ku povstalcovi, letisko obsadila nemecká Luftwaffe a chystala z Piešťan odvetnú akciu za vyvraždenie členov nemeckej vojenskej misie generála Ottu partizánmi v Martine (misia sa vracala z Rumunska vlakom cez Vrútky do Nemecka). V tejto akcii mali byť zbombardované a zrovnané so zemou tri slovenské mestá: Banská Bystrica, Martin a Brezno. Dr. Tiso intervenoval u generála SS Höffleho. Po dlhom úmornom jednaní mu Höffle sľúbil od chystanej akcie upustiť. Položil si však za podmienku, že prezident po potlačení povstania verejne na bystrickom námestí vyznamená ním (Höffle) vybraných nemeckých vojakov, čo mu Dr. Tiso, síce nerád, nakoniec sľúbil.

Keď som tri mesiace po potlačení povstania navštívil v mene skupiny duchovného spoločenstva „Rodina“ Dr. Tisu v prezidentskej kancelárii a položil mu otázku, prečo v Banskej Bystrici „dekoroval tých hrdlozov SS“, odpovedal mi: „Uvedomujem si, že z politického hľadiska to bola chyba, no my nemáme dost priestoru pre vlastnú politiku, sme závislí na Nemecku. Mojou politikou zostáva zachraňovať ľudské životy. Za tých pár plieškov som dostal dvadsaťtisíc slovenských vojakov z koncentračného tábora Mauthausen“ (pri Linzi). Išlo tu o vojakov, účastníkov SNP. Jednotky SS rozhádzali na povstaleckom území letáčky s výzvou, kto sa s takýmto letáčikom prihlási na najbližšej komandatúre, bude mu zaručený voľný pohyb. Bol to podvod. Jednotky SS všetkých, ktorí sa prihlásili, pozatýkali a deportovali do koncentračných táborov. (Dr. Tiso mi o svojom zákroku proti plánovanej odvetnej akcii Luftwaffe diskretné pomlčal.)

Katolícka cirkev i sám Vatikán, odhladnuc od odmietavej kritiky deportácií židov, sa Dr. Tisu nikdy nevzdali. O tom predniesol v procese pred Národným súdom v Bratislave výstižné svedectvo vtedajší najvyšší predstaviteľ katolíckej cirkvi na Slovensku, nitriansky arcibiskup Dr. Karol Kmeťko, keď vo svojej výpovedi vyslovil Dr. Tisovi dôveru a označil ho za „po Svätoplukovi druhú našu hlavu“.

2) Aj keď pripustíme, že Dr. Tiso urobil v židovskej otázke a osobitne v otázke deportácií židov vážne chyby a že mal osobných a politických odporcov, svojím statočným chovaním sa zoči-voči zaujatým sudcom a najmä svojou hrdinskou smrťou na šibenici, keď odvisol s modlitbou a so slovami odpustenia na perách pre svojich nepriateľov a sudcov, narástol v očiach sloven-

ského ľudu a mladej slovenskej generácie na legendu, mučeníka slovenskej samostatnosti, a ako taký sa zaradil na predné miesto medzi vedúce postavy slovenských dejín.

Justičná vražda na Dr. Tisovi má, okrem právnej stránky, ešte jeden politicky nadmieru dôležitý aspekt.

POZADIE TISOVEJ POPRAVY

Analýza vlastných motívov a psychologicko-politického pozadia procesu a hrdelného rozsudku nad Dr. Tisom vedie k zisteniu, že sa v jeho prípade v nápadnej súhre stretli dva rozdielne motívy – český a komunistický. Česi, na čele s prezidentom Dr. Benešom, chceli v Dr. Tisovi potreť a ponižiť Slovákov za to, že sa opovážili vyhlásiť svoju politickú nezávislosť na Čechoch a že tým „vrazili dýku do chrbta“ koncepcii jednotného československého národa a tézy, ktorú zastával najmä Beneš, že Slováci sú bez Čechov nemožní a neschopní si vládnúť. Dr. Beneš považoval vytvorenie a úspech Slovenského štátu za svoju osobnú urážku. Komunisti zas chceli v Dr. Tisovi mravne a politicky diskvalifikovať slovenský katolicizmus, chceli sa na katolíkoch pomstiť a ich potreť za to, že vo voľbách 1946 nevolili ich, ale Demokratickú stranu.

Takto „kauza Dr. Tiso“ nadobudla novú dimenziu – politickú a psychologickú prerástla rámcem procesu. Jej účinok trvá až dodnes a celkom iste pretrvá aj ďalšie generácie. Dr. Tiso sa stal samočinne v očiach slovenskej verejnosti a najmä mladej generácie obeťou pomsty a symbolom potupy slovenského národa, a súčasne symbolom obete komunistickej agresie, ako to Tiso sám až do poslednej fázy procesu pociťoval a nakoniec vo svojom, dnes už povestnom Odkaze slovenskému národu formuloval.

Slovenský národ, osobitne jeho katolícka časť to tak nielen

pochopila (a chápe to tak až dodnes), ale aj patrične reagovala. V noci pred popravou stovky vysokoškôľákov v Bratislave a v Košiciach spre-vádzali v modlitbe Dr. Tisu na popravisť. Už niekoľko minút po Tisovej poprave kňazi bez výnimky po všetkých kostoloch Slovenska slúžili za početnej účasti veriacich zádušnú omšu za neho a za slovenský národ. Tri týždne po Tisovej poprave vzali vysokoškôľáci v Bratislave ťažký, 42-kilogramový drevený kríž na plecía a na čele so svojimi profesormi putovali do Marianky. Z pôvodne päťtisíc narástol zástup v priebehu dňa na tridsaťtisíc pútnikov. Pri návrate tiahol ulicami Bratislavy. Ľudia vybehávali na ulice, pridávali sa k zástupu, kľakali si na dlažbu, plakali a modlili sa. Príklad vysokoškôľákov zelektrizoval celé Slovensko. Nebolo ani jedného mesta a dediny, kde by veriaci neboli putovali s ťažkým symbolickým krížom na čele.

Tak sa začala neobyčajne pohnutá kapitola novodobých slovenských dejín. Slovenský národ vo veľkej väčšine odmietol rozsudok nad Dr. Tisom i jeho označenie za vojnového zločinca. Rozhodol sa so zbraňou v ruke na odpor. Stiahol sa do pasívnej rezistencie, do vnútornej emigrácie, žil svoj život v ústraní verejného diania a svoj odpor proti národnému a náboženskému útlaku živil z roviny ducha. Vzal kríž symbolicky na svoje plecia, statočne ho počas vyše štyroch dekád niesol a v ňom hľadal mravné východisko a napokon prameň svojho vnútorného očistenia.

JUDr. JOZEF ŠRAMEK
podpredseda

Svetového kongresu Slovákov,
bývalý zástupca riaditeľa
čsl. oddelenia rozhlasovej
stanice Slobodná Európa

BOLA TO VEĽKÁ URÁŽKA A HANBA PRE NÁŠ NÁROD

Ľudovít Lupták bol predsedom Revolučného národného výboru (RNV) v Svätom Kríži nad Hronom v rokoch 1944 – 1945. Bol to zvláštny typ komunistu – nosil rád vyšívanú slovenskú košeľu, ale i humor a veselosť. Poznal som ho v roku 1942. Nebál sa verejne hovoriť: „Ja som komunist!“ Niektorí súdruhovia – zachmúrení a plní revolúcie – nemali ho v láske. Kňazov pozdravil a žartoval. Poznali ho v širokom okolí.

O svojom živote a činnosti napísal – na žiadosť OV KSS v roku 1971 – spomienky v rozsahu 60 strán. O. i. tu píše: Stal som sa komunistom v rokoch I. ČSR, keď som robil na

nam, boli sme tej mienky, že Tiso bol dobrý kňaz, ako prezident robil, čo mohol, aby sme sa ubránili Nemcom. Urobil veľa dobrého pre náš národ, pre náš slovenský ľud. Aj súdruh Vilko Široký nám tak napísal v motáku z väzenia v Ilave, aby sme neútočili na Tisa, lebo on odporuje šíreniu hitlerovského fašizmu na Slovensku. A Tuka s Machom chcú prezidenta Tisa odstrániť.

Po vojne sme mienili, že Dr. Tisa treba odsťahovať do Ríma, lebo Beneš ho veľmi nenávidel. Asi mu závidel. Poprava Tisa rozpoltila náš národ, aj náš pomer oproti Čechoch. Aj veľká urážka a hanba pre náš národ. Veď nikto v Európe si nedal takto prezidenta likvidovať. To je

Dve svedectvá komunistov o prvej Slovenskej republike

kanalizácii v Rudných baniach v Kremnici. My komunisti chceli sme odstrániť biedu a nespravodlivosť... V prvý deň SNP zvolili ma za predsedu RNV v dedine. Pomáhali sme vojakom a partizánom... Udržovali normálny život, obchody s potravinami... Pred nemeckou armádou som evakoval na Horehronie. Vo Valaskej na fare ma ukryl farár J. Straka (komunista). Začiatkom decembra pri návrate domov zaistili ma nemeckí vojaci. Z väzenia v Banskej Bystrici ma vyslobodil (známy môj) kanonik... Po návrate domov do Sv. Kríža v polovici decembra ma zaistilo gestapo a odviekli do väznice v Kremnici... Tam ma zachránil pred popravou zastelením mestský farár Feďvereš (Fegyveres). Na jeho zásah ma vzali ako „ťažko chorého na týfus“ do nemocnice. Tam ma primár a vrchná rehoľná sestrička držali v izolačke až do príchodu sovietskej armády.

Títo ľudia, ktorí ma zachránili, medzi inými dôvodmi, ľudskými a kresťanskými vraveli, že prezident Tiso vyzval verejne občanov, aby zachraňovali zajatcov a pomáhali raneným... Áno, bola to pravda. Tiso skutočne dbal, aby sme vojnu všetci prežili...

Vo svojom okolí poznal som sa s mnohými súdruhmi: Holička z Kremnice, Julo Mazanec z Hliníka nad Hronom, Dolinský z Hodruše, viacerých zo Štiavnice či Žarnovice. Ako si spomí-

moja mienka – takto sme to prežívali aj takmer všetci moji známi komunisti. Komunistom som bol a komunistom ostanem, ale mám svoj názor na veci.

TISO ZACHRAŇOVAĽ NÁŠ NÁROD

(Svedectvo Jána Pitnera)

Ján Pitner – predseda Revolučného národného výboru (RNV) v Lehôtke pod Brehmi v rokoch 1944 – 1945 sa v roku 1950 pred viacerými občanmi vyslovil: „Poznáte ma ako starého dávneho komunistu. Do kostola som nechodil, kňazov som nemal rád. Cez SNP, keď hrozilo, že ma nemeckí vojaci chytia, na radu mojej ženy a jej prosbu prichýlil ma dekan v Detve Ján Štrbáň až do Vianoc. Obstaral mi falšovanú legitimáciu... Keď teraz uvažujem o tom všetkom, čo sme prežili, musím povedať, že za toto, čo je teraz, sme nebojovali, toto je panský komunizmus, noví páni vymenili tých starých... Tak ako mňa zachránil farár Štrbáň, tak Tiso zachraňoval päť rokov celý národ. Všade sa napchali noví kariéristi a pravdy sa nedovolaš! Jána Pitnera potom niekto udal. Ako zaslužilý odbojár a kamenársky robotník však dostal len šesť mesiacov väzenia.

A stal sa zázrak. Z tvrdého neverca sa stal veriaci. Potom v (najhorších) rokoch päťdesiatych verejne vozil pána kaplána na svätú omšu a pristupoval k sviatostiam.

Spracoval Július Homola

Dr. Jozef Tiso je po stáročiach nadvlády iných národov na našom území prvý slovenský prezident. Prečo teda, keď už dnes nie je nič zlé na hrdosti na svoj slovenský pôvod, je tento človek v médiách, politike a kultúre tak veľmi zatracovaný a zosmiešňovaný? Prečo nám prináleží sa za tohto človeka hanbiť? Dostali sme sa postupne do fázy, kedy sú nám už od školy predkladané jednoduché frázy, ktoré, aby sme ich nezabudli a neskúmali veci do hĺbky, sú nám znova a znova predkladané v médiách. Jednou z týchto fráz je Tiso = prvý slovenský štát = Hitler = fašizmus = antisemitizmus. Bežní ľudia, ktorí sa týmto dôležitým veciam nevenujú do hĺbky, sú potom

Pohl'ad súčasného študenta na Dr. Tisu

zvyknúť opakovať naučený kolotoč aj v rozhovore so známymi, priateľmi, rodinou. Keď títo ľudia prídu večer z práce domov a zapnú si televízor, opakujú sa im tie isté „informácie“ opäť. V dokumentárnych filmoch štátnej televízie sa na dané témy vyjadrujú historici jednej inštitúcie, diskusie sú medzi ľuďmi s jedným názorom a v občasných reportážach večerných správ vystupuje v krátkom čase len jedna etnologicke, ktorá ako „odborník“ zastrešuje témy histórie, psychológie, sociológie a občas i politológie.

V tomto prostredí sa o osobe nášho prvého prezidenta síce objavujú aj objektívne fakty, veľa je však zamlčaného a informácie sú nahradené názormi a odporúčaniami. Rozhodujúcim sa stáva tým pádom školstvo. Ak však človek ako ja má za dejepisárov na gymnáziu dvoch marxistov a Češku, ťažko je mu dostať sa k pohľadu „z druhej strany“. I keď boli všetci nadpriemerne kvalitatívni pedagógovia, je absolútne prirodzené, že každý interpretuje históriu v súlade s vlastným svetonázorom. Problémom je len to, ak je to trikrát rovnaká interpretácia. Keď však človek nájde správne pramene, dozvie sa viac.

Obdobie medzi rokmi 1918- 1939 je často prezentované (okrem vplyvu svetovej hospodárskej krízy) ako ideálna éra z pohľadu politiky. Nikto nehovorí o tom, ako české vojsko v roku 1918 na našom území popri oslobodzovaní od maďarskej nadvlády spustilo rabovanie, pri ktorom prišli o život i desiatky ľudí, ich bezbožné vyčistiť pritom popisuje i uznávaný R. William Seton Watson. Neskôr, počas ČSR, malo byť Slovensko len zdrojom lacných pracovných síl, odbytiskom českého tovaru a akousi obilnicou štátu. Napriek nezamestnanosti Česi likvidovali slovenský priemysel, rušili najväčšie železiarne v Krompachoch a vo Zvolene. Pri poľnohospodárskych výrobkoch boli zas na slovenských železničiach zavedené omnoho vyššie dopravné tarify než v Česku.

Veľa bežných ľudí i kvôli týmto podmienkam privítalo vytúženie slovenskú štátnosť. Dnes mnohí jej nezávislosť, suverenitu spochybňujú. Je však nevyhnutné dodať, že Slovenský štát bol ešte do leta 1939 uznaný tridsiatimi z vtedajších približne päťdesiatich štátov, ktoré vtedy existovali a všetkými vojenskými mocnosťami (vrátane ZSSR) okrem USA. Mimoriadne významný a často

obchádzaný fakt je i ten, že za úmyslom podpory slovenskej nezávislosti, je podľa mňa veľmi ťažké o niečom takom hovoriť počas vojny. Pre Európu pred vojnou neboli nemeckí národní socialisti zďaleka takým strašiakom ako komunisti, ktorí okrem východnej Európy ohrozovali bezpečnosť a stabilitu i štátov západnej Európy. Počas španielskej vojny sa neštítali vyvraždiť cez 7200 duchovných, rehoľníčok a rehoľníkov. Politický systém, ktorý prenasledoval veriacich a neuznával princíp národných štátov, bol teda väčším postrachom pre kresťanský, práve rodiači sa Slovenský štát než Nemecko. Dejiny píšu víťazi, je to otrasné kliše, ale pravdivé. Mocnosti

OSI boli ako jediní plne potrestané za svoje zločiny, čo do značne miery aj určuje to, ako sa v ďalších rokoch nazeralo (a stále nazerá na históriu). Takisto ako Briti alebo Američania, ani Sovieti si len tak nepriznajú svoje historické viny, či už z obdobia druhej svetovej vojny, po nej, ale i pred ňou. Ruské archívy ostávajú zatvorené, tí, čo sa vyberú na Sibír skúmať GULAGy, zistia, že tie pár dní pred tým vyhoreli, a tak je dnes pre ľudí ťažké jednoznačne posúdiť, kto z našich vtedajších potenciálnych spojencov by bol ozaj tým „menším zlom“.

Ako som už vravel, v médiách sa väčšinou hovorí spravidla „A“, nikdy však nie „B“. Tisovi sa často vyčíta vyznamenávanie nemeckých vojakov za zásluhy v boji proti povstalcovi v Banskej Bystrici. Takisto ako besnenie a nepriznané zločiny partizánov sa však nespomína pôvodná alternatíva – poprava 500 slovenských vojakov, bombardovanie Brezna, Banskej Bystrice a Zvolena a deportácia 15000 povstalcov do neslávne známych pracovných táborov.

Kto dnes nenadáva na Tisa a nepranieruje ho jednou z ideologických nálepiek, je označený buď za nevzdelaného, alebo fašistu. To druhé má v sebe pramálo logiky. Porovnávať politiku jediných skutočne fašistických vodcov vtedajšej Európy – Benita Mussoliniho a Oswalda Mosleyho s konaním Jozefa Tisa by malo byť scestné i najzarytejšiemu odporcovovi prvého slovenského štátu. Okrem prvej skupiny ľudí existuje i mnoho tých, ktorí jednoznačne upozorňujú len na pozitíva osoby Jozefa Tisa. To je celkom prirodzene dané situáciou, v ktorej, ako som to už veľakrát opakoval, sa na verejnosti už asi sedemdesiat rokov hovorí len o negatívach, ako Tisovho konania, tak i o podmienkach vo vtedajšom Slovensku. Čím viac budú médiá presadzovať jednu a tú istú mienku, tým viac bude tých, ktorí sa budú snažiť upozorňovať i na opačnú stranu mince. Nech už bolo Židom akokoľvek ublížené, je obrovskou chybou sa na prvú slovenskú štátnosť a prvého slovenského prezidenta (takisto ako koniec koncov na celú druhú svetovú vojnu) pozeráť len z pohľadu židovskej otázky.

Čo sa týka Dr. Jozefa Tisa samého, myslím si, že si zaslúžil dôstojnejší, menej krutý koniec a objektívnejšie posudzovanie jeho činov.

RÓBERT VIRSIK
(autor študuje
na Wirtschafsuniversität vo Viedni)

14. marec - Deň slovenskej štátnosti

Slovenská štátnosť je pre neprajníkov nášho národa skutočným trňom v oku. Dokázali to aj protislovenské skupiny, ktoré v predvečer výročia našej štátnosti demonštrovali v Bratislave s nápismi hlásajúcimi, že „národy patria do múzea“ a že „vlastenectvo je trápne“. Protislovenské a protikresťanské sily stále vyvolávajú dojem, že byť hrdý na svoj národ je niečo zlé a spiatočnicke. Pre nás, slovenských národovcov, však láska k národu a vlasti nikdy nebude nič trápne a anachronické. Veď predsa každý národ na svete, ktorému bolo dopriate mať vlastný štát, si s úctou pripomína ten deň, keď získal svoju národnú samostatnosť. Slovenskú štátnosť a nášho prvého, a doposiaľ jediného skutočného slovenského prezidenta ThDr. Jozefa Tisa, sme si pripomenuli na tradičnej spomienkovej slávnosti na Martinskom cintoríne v Bratislave. Za prítomných členov a poslancov Ľudovej strany Naše Slovensko predniesla príhovor pani poslankyňa Natália Grausová, ktorá zdôraznila, že máme byť hrdí na našu vlasť a na náš prvý slovenský štát a zároveň aj ďakovať pánu Bohu, že nám ho dal. Ďalšie spomienkové podujatie na našu prvú slovenskú štátnosť zorganizovala Ľudová strana Naše Slovensko v Nitre, kde sa na Svätoplukovom námestí všetkým zúčastneným prihovorili zástupcovia Ľudovej strany Naše Slovensko, ako aj okresný predseda Matice Slovenskej v Nitre.

Unikátnosťou tohtoročných osláv Dňa slovenskej štátnosti však bol najmä slávnostný večer v Banskej Bystrici. Oslavy našej štátnosti tu začali svätou omšou, ktorá bola slúžená na úmysel pána prezidenta Jozefa Tisa v kostole Svätej Alžbety. Pod záštitou predsedu Ľudovej strany Naše Slovensko, Mariana Kotlebu, sa potom konal slávnostný galavečer, na ktorom sa zúčastnilo takmer štyristo pozvaných hostí.

Medzi vlastenecky zmýšľajúcimi Slovámi nechýbali ani zástupcovia akademickej a kultúrnej obce, členovia viacerých cirkví, ale aj hostia zo zahraničia. Po úvodnom slove Mariana Kotlebu nasledoval kultúrny program, ktorý začal slovenskými ľudovými piesňami v podaní nadaných študentov hudobného konzervatória. Počas programu bol trom mnohohodným rodinám odovzdaný finančný dar, na ktorý sa v rámci charitatívnej zbierky poskladali poslanci, poslancekí asistenti a krajskí a okresní predsedovia ĽS Naše Slovensko. Najväčším prekvapením a poďakovaním pre nás bolo, keď otec jednej z obdarovaných rodín na znak vďaky spontánne zarecitoval svoju vlastnú báseň, ktorú venoval všetkým slovenským mamičkám. Jeho dojímavá báseň prenikla do srdca všetkých prítomných, ktorí mu na záver poďakovali obrovským potleskom.

Veľkým povzbudením do ďalšej práce pre národ boli slová pána Jozefa Mikuša, ktorý sa narodil práve 14. marca 1939 a ktorý bol samotným pánom prezidentom Jozefom Tisom označený za prvé dieťa slovenského štátu. Následnú spoločnú modlitbu

viedol známy kňaz, dôstojný pán Miroslav Čajka. Podujatie svojím hudobným vystúpením spestril spevák Ondrej Ďurica, ktorý je dlhoročnou stálicou vlasteneckej hudobnej scény. Oficiálnu časť galavečera ukončil spevácky zbor z Brezna zaspievaním hymny prvého slovenského štátu „Hej, Slováci“. Po ukončení kultúrneho programu nasledovala spoločná slávnostná recepcia, kde sa všetci pozvaní hostia mali možnosť porozprávať a bližšie sa spoznať.

Veríme, že týmto slávnostným galavečerom sa začala nová tradícia osláv Dňa slovenskej štátnosti a že v podobnom duchu budú tieto oslavy pokračovať aj v ďalších rokoch.

Slovensko sa na novodobej politickej mape sveta neobjavilo až 1. januára 1993, ale vlastnú modernú štátnosť získal náš národ už 14. marca 1939, a to jednomyseľným a zákonným hlasovaním slovenského snemu. Táto historická skutočnosť sa nedá udupať mediálnou dominanciou spomínaných protislovenských skupiniek. Naš kladný vzťah k slovenskej štátnosti dávame preto jasne najavo a 14. marec - Deň slovenskej štátnosti si budeme s úctou a láskou pripomínať aj naďalej.

MILAN UHRÍK
poslanec NR SR
za ĽS Naše Slovensko

Poslanekyňa NR SR MUDr. Natália Grausová počas svojho príhovoru nad hrobom prezidenta SR Mons. Jozefa Tisa. V pozadí Stanislav Pánis

Vyhlásenie

Dolupodpísaný Štefan Skladan,
narodený 12. 4. 1922,
obyvateľ Hliníka nad Hronom,
vyhlasujem na svoju česť,
že som bol jedným z účastníkov
transportu zajatých vojakov slovenskej armády,
ktorí v počte okolo 900 mužov,
na základe intervencie
prezidenta Slovenskej republiky Dr. Jozefa Tisa
u Adolfa Hitlera
boli transportovaní
koncom decembra 1944 domov na Slovensko.

ŠTEFAN SKLADAN
Hliník nad Hronom 24. 2. 2017

TEODOR KRIŽKA

Planý reparát

*Tak nám už opäť popravujú Tisa,
náhlivo viažu slučku konopnú
na šiju ľudu, a ľud nehanbí sa,
povrazom mu tiež šiju obopnú.*

*Kráčajú svorne naši bratia kňazi.
Myslí si, že si milosť vydranká,
kto mlčí, či hneď na kolená zrazí
do prachu obetného baránka.*

*Ministri idú, vpredu Pontský Pilát.
Umyl si ruky. Vodou krvavou
napája davy. Učí národ snívať
o hviezdach z cukru v noci nad hlavou.*

*Kráčame svorne, plece popri pleci
do Getsemani, v rade s Judášom.
A bozkávame Krista. Všetci, všetci.
Tak nehanebne, krivo. Po našom.*

*Prach mŕtvych predkov
pod nohou nám skríka,
tak ho to bolí. Kričí z oblakov
Ten, ktorý vrazil z horiaceho kriča
do našich oportúnných rozpakov.*

*Kričia, že zaraz zmŕtvychvstanú z hrobov,
že ako kvety vzídu spod zeme*

*deti, čo mohli, mohli neísť s dobou,
tie naše deti nenarodené*

*a že nás, živých nebožtíkov dejín,
zahádzu skálím z chotára,
za náš sklon pochváliť sa cudzím perím
a brata-mučeníka zhodiť z oltára.*

*Dni konať v pravde - tak sa rýchlo krátia,
kráti sa chvíľa zostať človekom.
Nuž, neváhajme, obnovme sa, bratia.
Smrť žije v nás, nie v kraji d'alekom.*

*Tak opäť popravujeme si Tisa.
Viazeme sami sebe konopnú
kravatu na krk. Stovky nás už visia
a stovky šíji slučky obopnú...*

*Mŕtvolne živo pozerá sa pštroším
spôsobom duša, taká úbohá...
Mučeník Jozef! Pokorne ťa prosím,
oroduj za nás všetkých u Boha!*

*Napísané po tlačovej konferencii M. Dzurindu,
predsedu vlády SR,
v ktorej odsúdil prvú Slovenskú republiku
a pripravované odhalenie pamätnej tabule
prvému prezidentovi SR Dr. Jozefovi Tisovi
na Katolíckom dome v Žiline.
Publikovaná bola v kanadských novinách
Naše Slovensko 15. 5. 2000. Upravené 9. 4. 2017.*

Táto fotografia, na ktorej nesie kríž básnik Teodor Križka na púti veriacich rodolubov za očistenie dobrého mena prvého prezidenta Slovenskej republiky a obnovenie slovenskej štátnosti, zachytáva udalosť z jari 1991. Púť sa začala príhovormi organizátorov (Ivan Dzamba, Teodor Križka, Valentín Magdolen) a požehnaním prof. Alojza Martinca pred Grassalkovichovým palácom v Bratislave. Cez Železnú studienku smerovala Malými Karpatmi až do pútnickej Marianky, kde na úmysel pútnikov odslúžil prof. Alojz Martinec svätú omšu. Kríž bol potom umiestnený v kostole Navštívenia Panny Márie Milosrdných bratov v Bratislave.

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Križka –
Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne,
s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel –
Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegross, a. s.
Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickej adrese:
ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská
pošta, a. s., Stredisko pŕedplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické
predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 –
Prijímame iba príspevky napísané elektronicke vo formáte word a graficky
neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí
zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk –
Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk –
ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

6. STOROČIE

Keď v roku 526 východní Góti na severe Panónie obsadili aj mesto Vindobonu (Viedeň), našli tam staroslovenské obyvateľstvo (Vindov). Stredom mestečka tiekol potok, zapísaný v Letopise ako Rekavena. Obyvateľstvo prijalo ariánsku vieru s heslom: jeden Pán na nebesách, druhý na zemi a kňazi sú jeho úradníkmi.

V roku 527 priniesli kupci z Orientu správu, že cisár Justinian dal na Sinaji (v Egypte) postaviť pre pútnikov pod Mojžišovým vrchom kláštor. Ustanovil tam mníchov a dal ich potravínami zásobovať z ostrova Cyprus (zrno, bôby, ovocie, víno). Kláštor postavili slovanské kmene z Balkánu, ktoré sa tam neskôr pomohamedánčili. Ich potomkovia dodnes poskytujú ťavy pre turistov, ktoré ich vynesú po kamennej ceste do 3/4 cesty na Mojžišovú horu. Dnes kláštor podporuje UNESCO. V tomto kláštore americká expedícia objavila najstaršie ikony zamurované v zadnej časti kláštora. Opát kláštora je zároveň arcibiskupom. Pred rokom 1000 tam očakávali mnisi z celého sveta koniec sveta (chiliazmus). Po dalmatínskych benediktínoch tam ostali liturgické knihy, písané glagolikou. Potvrďuje to patriarcha Jakob Lukaris.

V roku 529 kláštor Monte Cassino bol ako celok dokončený a obohaný kamenným múrom. Za Benediktom ako charizmatickým mužom chodili po radu poprední muži Itálie. Tak za ním prišiel aj vojvoda Góto Totila. Opát mu predpovedal budúcnosť: „Equidem mare transiturus es, Romam ingressurus, novem annos regnabis, decimo morieris!“ (Ak prejdeš more, vstúpiš do Ríma, 9 rokov budeš panovať a v desiatom umrieš.) A stalo sa! Opáta bohato obdaroval. Chýr sa dostal aj do našej starej Nitry.

Mnisi v kláštorech Adriatického mora sa v roku 547 pripojili pod Monte Cassino. Začali vo veľkom prepisovať knihy do dalmatínskeho „jezika“, ktorý im na misiu proti ariánom pápež Symmachus potvrdil ako liturgický jazyk. Domáci králi - Zvonimír a Krešimír ich obdarovali, aby mohli slúžiť chorvátskym deďinám. Mestá mali v moci Benátky. Cisár Justinian týmto benediktínom s gréckym obradom dal na misie aj riadny erb: „Dvojstruki križ na triglavom brde.“ Dnes ho má aj Slovenská republika a mestá, kde mali svoje centrá, a to isté aj v oblasti Krakova v Poľsku.

Langobardi boli posledným slovanským kmeňom, ktorým sa v rokoch 567-568 končí sťahovanie zahraničných kmeňov za rímskou hranicou. Termín Germán nebol názov kmeňov, ale pracovným termínom Tacita a Ptolemaia pre susedov Rímskej ríše. Keď sa im podarilo roku 567 zničiť germánskych Gepidov medzi dolnou Tisou a Dunajom, odišli roku 568 do Itálie. V Zadunajsku prijali meno Longobardi. Boli Vinidmi, Slovenmi, ktorí tu prijali ariánstvo.

Keď v roku 572 mesto Sirmium odmietlo Avarom zaplatiť

dohodnutý ročný poplatok, Avari ho dobyli a zničili. Panónske arcibiskupstvo sa premiestnilo do Solúna a panónska cirkevná organizácia sa rozpadla, t. j. bola bez hlavy, bez arcibiskupa. Pravdaže, biskupstvá sa ešte nejaký čas udržali, hlavne v Sávi a hornej Panónii. Avari, ako pred nimi Huni, nedotýkali sa náboženstva cudzieho obyvateľstva, ktoré žilo pod ich vládou, ani misionárov-glagolášov. V Zadunajsku mali 10 kláštorov pred rokom 800.

V roku 582 Srieňsky kraj obsadili Bulhari a držali ho do 9. storočia. Preto aj arcibiskup Metod mal na počiatku len misionársky titul tohto zaniknutého mesta

ANTON SEMEŠ

Vývoj Cirkvi so vzťahom k Slovensku (1.-21. storočie)

Sriemu. Potom ho neskôr Chorváti obnovili a postavili nanovo baziliku s titulom sv. Demetra.

V roku 591 do Európy prišiel na misie medzi ariánmi írsky mních Kolumbán so svojou družinou. Ich kamenné kostolíky mali hranaté svätyne (Prof Cibulka).

7. STOROČIE

Veľká udalosť sa stala na území Dalmácie a Slavónie i Sriemu. Carihradský cisár povolal spoza Dunaja starých Chorvátov, aby vládli nad domácim obyvateľstvom. Neprišli z Krakova, ale spomedzi rieky Tisy a Dunaja nad Vojvodinou. Centrum mali pôvodne na severe v Jágri. Rimania ich označili ako "Jazyges Metanastes" (jazyg = kmeň). Od nich sa potom zo Sriemu rozšírila úcta k sv. Demetrovi aj na staré Slovensko (Demeter, Mitro).

V roku 620 kupci priniesli chýr, že v Hispánii všetky kmene prijali katolícku vieru. Brat sevilskeho biskupa Izidor bol učeným človekom a napísal históriu kmeňa Suéov, ktorí odišli zo severného Slovenska. On tento kraj pomenoval podľa Ptolemaiovej mapy ako Východnú Germániu (kraje za rímskou hranicou). Uviedol, že na východe sú veľké vrchy a nad nimi je najvyšší vrch Mons Suévus. Je to Slavkovský štít, ktorý sa v 18. storočí po zemetrasení znížil o vyše 100 metrov. To sa Izidor dozvedel od popredných Suéov, keď prijali katolícku vieru. Jeho brat Leander ich ako biskup mal „pod rukou“.

V roku 623 naši predkovia z centra v Nitre zaútočili na Avarov v strednom Podunajsku, lebo Avari mali vtedy takmer všetko vojsko pod Carihradom. V bojoch im pomohol u nich prítomný kupec Samo. Po skončení víťaznej vojny si ho zvolili

za kráľa v Nitre. Všetci boli ariánmi a riadili sa Starým zákonom. Tak ako kráľ Dávid a Šalamún mali viacero žien, tak aj Samo. Preto po ňom ostalo 22 synov a 15 dcér. Iste synov postavil na dôležité miesta vo svojom kráľovstve a dcéry povydával za popredných bojovníkov. Taký bol beh sveta v 7. storočí.

Už starí Rimania vždy vo vojnách smerovali len na Nitru. Aj pevnosti na našej strane Dunaja stavali len smerom na Nitru. Navyše nám to prezrádza franský letopisec Fredegar. Preveľká bitka s Frankmi bola pri vodnom hrade v ústí Váhu do Dunaja. Prof Šimon Ondruš, ktorý učil slovenčinu aj

nou svojho mučenika sv. Emeráma. Do bojov nosili jeho zástavy.

V roku 796 Karol Veľký naplánoval proti rozpinavosti Avarov vojnovú výpravu. Nasledovalo pevné zovretie Avarov: zo západu Karol Veľký, zo severu Nitrianske vojsko, z východu potiskí Sloveni a z juhu jeho syn Pipin, italský kráľ. Obsadili celé územie, ale Karol Veľký ho nepripojil k ríši. Ponechal ho v moci domácich staroslovenských kniežat ako vazalov ríše.

V ústrednom hraku v oblasti dnešného Debrecína získali obrovskú zlatú a striebornú korisť. Na brehu Dunaja urobili za-

Ich kázne Nitrania počúvali s otvorenou mysľou, lebo ariáni šíрили predovšetkým len Starý zákon. Títo noví misionári si doniesli múdrosť cirkevných otcov a krásu vybranej antickej literatúry. Po pripojení k Monte Cassinu na Adrii prepisovali benediktínske latinské kódexy do dalmatínskeho jazyka. Kázne prešpikovali najmä ľahko zapamätateľnými prísloviami. Tie sa šíрили medzi ľuďmi:

- duša človeka sa v prítomnosti detí uzdravuje;
- Biblia je najsmereodajnejšia na ceste života;
- zázraky sú medzerou, ktorou vidíme do vyššieho sveta;

sa Bonne, sa dozvedel, že dávno Nemci Váh menovali ako Vogas. A preto ten hrad Fredegar pomenoval Vogastiburg (Vážsky hrad). Ten bol strategický aj za Rimánov aj za Frankov, aj za starých Maďarov ako aj za Turkov v 17. storočí.

V roku 655 sa rozchýrilo, že carihradský cisár dal zajať pápeža Martina a odviesť do baní na mramor na Krym. Tam aj od vysilenia umrel.

Už v roku 694 mali v Carihrade benediktíni-glagoláši svoj kláštor Monasterion Benedictinum, dictum Dalmatum. Mali svoje misie medzi prímorskými slovanskými kmeňmi.

Cirkev na konci 7. storočia sa ešte trápila s ariánmi. Je to zachytené v Pamiatke na 6 ekumenických koncilov („Otcovia koncilu porazili Ária a pravú vieru upevnili.“) V Podunajsku sa zachoval avarský pohrebný rítus. Jazdca pochovávali s koňom pod jeho nohami. Sloveni s koňom po boku tela.

8. STOROČIE

Priamo k nášmu územiu nemáme informácie, lebo tu bol pokoj. Avari chodili na zboj za hranice a svoje centrálné územie chránili zásekmi lesných ciest a v tom priestore mali 9 chránených pevností - hrnkov. Boli od seba na vzdialenosť 59 km.

K roku 755 sa zachovala správa, že korutánske knieža Gorazd konvertoval z arianizmu do Katolíckej cirkvi. Pokrstili ho salzburskí iro-škótski misionári.

V roku 788 prišiel dolu Dunajom chýr, že Bavorské kniežatstvo opanovali Frankovia a vyhnaní knieža Tassilu do exilu. To bola príprava na východné vojenské ťaženia. Prenikanie bavorských misií na nové územia ako aj vojenské obsadzovanie robili pod ochra-

sadanie, a tam rozdelili celé územie na misie pre Akvileju (po Drávu), Salzburg (po riekou Rábu) a zvyšok pre Pasovské biskupstvo. Cisár zaviedol stavebný kánon: chrámy latinského obradu sa začali stavať z pevného materiálu a ostatné - ariánske a gréckeho obradu - z dreva.

Nepreskúmaný je príchod zátiských Avaro-Slovanov do centra Moravského kniežatstva. Možnože v bojoch proti Avarom zahynula moravská kniežacia skupina. A títo prišli, aby Nemci si neurobili z Moravy svoju marku. Archeológovia na moravských náleziskách zistili v hrobch novopridených ako vysokých mužov, oblečených do avarských oblekov. Zbrane a šperky sú tiež orientálne ako aj kosti dobytká. Prišli bez žien, lebo v hrobch sú menšie od nich Moravanky. A v Nitre je všetko naše (nálezy v Bojne). Tu podľa všetkého pokračoval Samov rod.

Z najnovšieho bavorského výskumu sa dozvedáme, že Pribinov otec sa dostal do kontaktu s bavorskou šľachtou. Nečudo, že jeho syn Privina/Pribina si z tohto rodu vzal manželku.

K roku 800 sa zo Zadunajska do Nitry prisťahovali benediktíni-glagoláši. Usadili sa na Zobore po ariánoch. Asi v tom čase Pribinov otec pozval zo Salzburgu staviteľov hradného kostolíka a pri ňom mal aj nemeckého kňaza. Presne to nevieme, lebo Nitrianske letopisy nám nepriatelia spálili. Ale taký bol beh vtedajšieho sveta. Okrem toho tieto misie sa rozbiehali všade. A reč našich predkov naďalej Cirkev kultivovala.

9. STOROČIE

Glagoláši prišli do Nitry na Zobor pastoračne pripravení a dostatočne skúsení v práci s ariánmi.

- smrť ľudí je len prechodom do nového života;

- viera je láska, ktorá vytvára poéziu a hudbu;

- navyše viera je aj radosťou, ktorá vytvára krásu;

- v každej pšenici sa nájde aj kúkoľ.

Založili na Zobore aj školu, v ktorej učili písať novým glagolským ako aj latinským písmom. Tam si pestovali rehoľný dorast a učili šľachtických synov pre budúce úrady.

Nemecké misie vyslané na Moravu ukončili pokrstenie vedúcej vrstvy k roku 831. V Nitre sa to posunulo, lebo Pribina pre nemeckú misiu dal postaviť trojloďnú baziliku aj s príslušenstvom na svojom majetku (na „Andrášiku“, dnes piaristi). Tú baziliku prišiel posvätiť roku 828 salzburský arcibiskup Adalrád. Pravdepodobne bol s manželkou Pribinu spojený príbuzenstvom. Vylúčiť to nemožno, lebo už Pribinov otec mal kontakty s bavorským kniežaťom Tassilom III. a s rodom Vilhemínovcov.

Nemecký kráľ odvolal z funkcie moravské knieža Mojmíra I., lebo vyhnan Pribinu z Nitry. Na Moravu dosadil kniežacieho príbuzného Rastica (Rastislava), a ten neskôr do Nitry usadil svojho synovca Svätopluka. Aj ten mal dobré kontakty s Nemcami, a preto došlo k prevratu a Rastic sa zradou Svätopluka dostal do rúk Nemcov. Tí ho odsúdili na oslepenie a do väzenia. Tak sa to robilo aj inde v Európe.

(Poznámka: Prosíme čtených čitateľov, aby si opravili v časti uverejnenej v minulom čísle názov Katalánske polia na správne Katalánske polia)

(Dokončenie v budúcom čísle)